

Dr. Láncki Jenő úr, ki még múlt év augusztusában hadbavonult, megvált lapunk szerkesztésétől.

A háború által okozott sok mindenféle akadály folytán kénytelenek voltunk többszörös számokat megjelentetni. A háború elmúltával pótolni fogjuk, amit elmulasztunk.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: VI. Nagymező-u. 36. alatt van.

Forró Sándor: A táplálkozás mérlege.

A háború óriási küzdelmének önálló nagy fejezete lett Németországban és az osztrák-magyar monarchiában a táplálkozás kérdése. Sokat írtak és beszéltek erről a témáról, de ezelőtt csak akadémikus értéke volt ezeknek a vitáknak és kutatásoknak, vagy legjobb esetben is egy távolabbi cél felé tendáltak ezek a munkálkodások. Ma azonban a közvetlen aktualitás, sőt a szenzációs időszerűség bélyegét viseli magán minden szó, ami erről a témáról esik.

Nálunk is hallottunk előadásokat és olvastunk tanulmányokat erről a kérdésről. Németországban pedig azzal a hangsúlyszorgalommal és égő munkakedvvel vetették magukat rá a szakemberek erre a kérdésre, amely a németeket olyannyira jellemzi. A napilapok és folyóiratok százaiban és az előadások ezreiben tárgyalják a lehető legkülönbözőbb szempontokból a problémát és ennek a buzgóságnak már is megvan nemcsak az az eredménye, hogy a célszerű intézkedések egész sorát léptették életbe az angolok kiéheztetési taktikája ellen, hanem az is, hogy a nép zúgolódás és pánik nélkül, sőt bizonyos lelkesedéssel veti magát alá a megszorító intézkedéseknek.

A táplálkozás kérdésével foglalkozó művek és cikkek tömegéből kimagaslik az az emlékirat, amelyet *«die Deutsche Volksernährung und der Englische Aushungerungsplan»* címen adott ki Paul *Etzbacher*, berlini kereskedelmi főiskolai tanár. Az emlékirat szerkesztésében tizenhat kiváló szakember vett részt, akik között voltak nemzetgazdák, statisztikusok, agronomok, fiziológusok és geológusok. Ennek a munkálatnak a fő érdeme abban rejlik, hogy az eddigelé csupán a legfőbb tápszerekre nézve

felállított «deficitszámadás»-t óriási szorgalommal és specializált szakismerettel a német nép egész táplálékszükségletének a területén keresztül vitte. És még nagyobb érdeme, hogy oly alaposan olvastja össze a statisztika, tényeit az élettanilag szűkséggel és kívánatossal, valamint üzemtechnikailag keresztül vihetével, hogy ez hatalmas lökéssel fog szolgálni a problémamegoldási törekvéseknek.

A munka Angolországban kiéheztetési tervével, illetőleg a terv méltatásával kezdődik, mely terv arra van alapítva, hogy Németország és Ausztria-Magyarország kivételének és bevételének megszűnésével hamarosan be kell következnie e két állam legyűretésének. E terv megvalósítása által Németország és Ausztria-Magyarország lezárt gazdasági területté vált és mindkettőnek be kell rendezkednie arra, hogy ezt az állapotot tetszésszerűen ideig kibírja. Külkereskedelmének csekélyebb volta miatt Ausztria-Magyarország kevésbé van veszélyeztetve, mint Németország. A szerzők azután adatokkal tájékoztatják fel azokat a veszélyeket, melyek e tervben magára Angliára nézve is rejlenek és amelyek ő rá magára nézve is elviselhetetlenné tennék hosszú időn keresztül ezt az állapotot. Az angol szívóssággal azonban számítani kell. Anglia még Franciaország leveretése után is folytatni fogja a háborút, amíg csak bírja. Az izoláltságnak ebben a helyzetében nem a produkció, hanem a fogyasztás kérdése lép előtérbe, fejti ki a mű: «Meg kell állapítanunk, hogy mire van szükségünk táplálkozásunk, ruházódásunk stb. céljából és törekednünk kell, hogy ezt előállíthassuk.» Ebben a törekvésben a háború tartama alatt az egyesek gazdasági szabadsága eddigé ismeretlen mértékű állami szabályozás alá fog kerülni. Ezt a helyzet szűkséggé teszi és igazolja. A szerzők itt most felvetik a kérdést: «hogyan állhat fenn Németország, mint gazdaságilag izolált állam?» Erre a kérdésre a szerzők a legfontosabb részre vonatkozólag, a táplálkozás tekintetében adják meg a feleletet. Joggal állítják, hogy ennek a problémának a legnagyobb praktikus jelentősége van. Ha győzni akarunk, úgy a népelemezés organizációjának nem szabad felmondania a szolgálatot.

Rátérve a tárgyra, a művecske a behozatal csökkenésével foglalkozik. Az élelmiszerek tengerentúli behozatala jelentékenyen csökkent, habár a keleti tengeren át való behozatal egyelőre nem ütközik akadályokba. A semleges országokból való behozatal, részben csekély jelentőségű, részben a korlátozásnak van kitéve Anglia részéről, amely önkényesen kezeli a relatív dugáru fogalmának meghatározását. A szomszédos országok, Hollandia és Dánia gaz-

dasági helyzete is megnehezíti a behozatalt, mert ezekben az országokban is keveset hoznak be. Norvégia és Svédország kevés élelmiszert adhatnak, ép úgy Svájc és Itália is, mert ezek az államok maguk is gabonabevitelre szorulnak. Romániának és Magyarországnak nem valami jó termése volt az idén. Németország egyáltalán nem számíthat tehát élelmiszerbevitelre, ellenben ki kell segítenie Belgiumot és Orosz-Lengyelországot. A honi termelés is korlátozva van a munkáshiány folytán. Szűkében van az iga jóság és trágya is, úgy, hogy Kelet-Poroszországban és a birodalom egyéb részeiben okvetlenül kisebb lesz a termésátlag. De mindezek a hiányok kiegyenlíthetők. A szerzők vizsgálat tárgyává teszik és alapos számítás alá veszik a német nép évi táplálék-szükségletét. Az egész nemzet évi kalória-szükségletét a háború alatt 56.75 billió kalóriára teszik és évi fehérjeszükségletét 1.605,000 tonnára. Ezután pedig kikutatják a normális élelmiszer fogyasztás értékét. A növényi táplálékok évi fogyasztását 23.524,800 tonnára teszik, amit a belföldi termelés állít elő és ehhez jön még 1.810,000 tonna behozatali többlet. Ami a főzelékfogyasztást illeti, ez a könyv számításai szerint 6 millió tonnára rug. Ehhez a külföld 272,057 tonnát pótol. A gyümölcs-fogyasztáshoz a belföldi termelés 2.542,900 tonnával, a behozatal 824,692 tonnával járul, ami összesen 3.367,592 tonnát tesz ki. A cukorfogyasztás 1.199,344 tonna, a mézfogyasztás 17,230 tonna. Növényi zsírokból 192,117 tonnát fogyaszt Németország, amelynek 86%-a külföldről jön be. Az évi sörfogyasztás 67.486,000 hektoliter. Pálinkából évente 1.902,366 hektoliter, borból 3.046,350 hektoliter a fogyasztás. A hús- és zsírfogyasztást 3.622,666 tonnára teszik a szerzők, amiből a behozatal 108,400 tonna. Halból 576,947 tonna a fogyasztás. Tejtermékekből 12.574,800 tonnát fogyasztanak és a Németországban fejt tejnek fele a külföldről behozott takarmány javára irható. A tojásfogyasztás 425.922 tonna, ebből behozatal 169,110 tonna.

Az összes állati eredetű táplálók a háború előtt 1.009,600 tonna fehérjéből, 2.203,400 tonna zsírból, 577,800 tonna szénhidrátból és 26,983 milliárd kalóriából állott, amelyből külföldi eredetű 625,600 tonna fehérje, 1.096,600 tonna zsír, 1.061,600 tonna szénhidrát és 17,412 milliárd kalória.

Most már az előtt a feladat előtt állnak a szerzők, hogy kiszámítsák a háború alatt előálló táplálékdeficitet és pedig az eddigi szükséglettel szemben és az élettanilag megállapított szükséglettel szemben mutatkozó deficitet. A szerzők így kiszámít-

iak, hogy a fogyasztás 59 százalékkal haladja meg az általános szükségletet és 44%-kal a fehérje szükségletet. Ez a pazarlás egyrészt azért jön létre, mert elkerülhetetlen, hogy amíg a tápszer a fogyasztóhoz kerül, belőle el ne veszelődjék, másrészt pedig onnan ered, hogy a fogyasztás messze túl megy a valódi szükségleten. Ha az eddigi gazdálkodást folytatnák Németországban, úgy a készletek jelentékenyen mögötte maradnak az eddigi fogyasztásnak. Általános tápérték tekintetében 25%-kal, fehérjében 33%-kal. Ellenben *az élettanilag szükségelt mennyiséget jóval túl haladják a rendelkezésre álló készletek*: tápértékben 19%-kal. Míg ellenben a fehérjeszükségletnél így is hiány, de mindössze 3% hiány mutatkozik.

Ezzel tisztázva van a deficitkérdés. Ennek a deficitnek mindennap növekednie kell az eddigi életmód mellett. De van mód arra, hogy a kalória- és fehérjeszükséglet teljes kielégítése mellett is eltűnjék a deficit. *Ehhez azonban az eddigi gazdálkodás megváltoztatása szükséges.* A belföldi termelést fokozni kell és a pazarlást kerülni. Ebben mindenkinek segítenie kell, céltudatosan és tervszerűen kell eljárni, az egyeseknek áldozatokat kell hozniok.

Mindenek előtt szükséges olyan anyagok felhalmozása, melyek a jövőben tápszerűül szolgálhatnak, vagy tápszerek előállítására, különösen fehérje előállítására alkalmasak. Továbbá fel kell halmozni vetőmagot és sertéshúst nagyobb tömegekben konzerválni. „Amennyi tápszert csak lehet, be kell hozni külföldről és óvakodni kell attól, hogy, külföldre ilyen kivitessék. A deficit fedezésére szolgál továbbá a termelésnek a helyzethez való alkalmazása, amelynél vezérelvnek kell lennie a minél nagyobb tömegben való termelésnek. így különösen sok répát és burgonyát kell ültetni és minél több, eddig használatlan, területet kell termelés alá vonni. Az állattartásnál minden belföldi takarmányszert be kell vonni az etetésbe. Olyan tápszereket, amelyek eddigelé kevés figyelemre méltattak, mind értékesíteni kell. Korlátozni kell a tápszereknek technikai célokra való felhasználását, így azt, hogy gabonából és burgonyából keményítő és szpiritusz, bizonyos zsírokból szappan készüljön. Figyelembe kell vennünk, hogy a gabona és a burgonya sokkal több embert képes táplálni közvetlen fogyasztással, mint hogyha etetés által hússá vagy tejtermékké alakíttatik.

Ami most már a táplálékdeficitnek az egyes területeken való fedezését illeti, a szerzők mindenekelőtt a kiviteli tilalmakra terjeszkednek ki, különösen a gabonakivitel tilalmára. A szerzők sajnálatosnak mondják, hogy a birodalmi kormány barátságos

tekintetből megengedte a Svájcba való gabonakivitelt. Ez az elhatározás érthető, de aggályos, mert mihelyt az elv keresztül van törve, a többi szomszédos semleges államok ily irányú igényeik megtagadását barátságtalan viselkedésnek tekinthetik. Emellett még fontolóra kell venni azt is, hogy Svájc Itálián keresztül mindent beszerezhetne, amire csak szüksége van. Nagyon fontosnak tartják a szerzők azt is, hogy cukrot ne lehessen kivinni. Igen sajnálatosnak tartják, hogy a kormány a cukortermelőknek és kereskedőknek megengedett egy az 1913-ik év kivitelének megfelelő kivitelt. Az erre vonatkozó hivatalos indokolás egyáltalában nem megnyugtató. A cukoripar semmikép sincsen súlyosabb helyzetben, mint a belföldi fogyasztásra utalt egyéb iparok. Sőt ellenkezőleg, a cukoripar az, amely kellő eljárás mellett összes termékeit elhelyezheti a honi piacon.

Erős propagandát csinálnak a szerzők a hüvelyes veteményeknek, amelyek fehérjetartalma majdnem egyenrangú a hússal. Ellenben a fokozottabb gabonatermeléssel szemben, amelyet oly sok oldalról ajánlottak, a szerzők inkább a kapás-növények tenyésztését ajánlják, mert ezek ugyanazon területen nagyobb tápszertömeget és több fehérjét szolgáltatnak, persze részben közvetett úton, feleletetés által. A kapás-növények előnyét a könyv behatóan és érdekesen indokolja.

Mindehhez természetesen munkáskezerekre van szükség. Ezt is behatóan tárgyalja a tanulmány. Szerinte nem kell munkaerőhiánytól tartani. Az iparból sok munkás fog, ha kell, a földekre menni és a hadifoglyokat is fel lehet mezei munkára használni. Lóállományban a hiány körülbelül 40o/o. Ezt csikókkal, ökrökkel, bivalyokkal és tehennel lehet pótolni és szaporítani kell a gőzekék és motorekék számát. Ami az erőforrást illeti, rendelkezésre áll a benzinnel egyenrangú benzol és a spiritusz. Elsősorban ugyan az ásványi fűtőanyagok veendőik használatba, de aggodalom nélkül lehet erre a célra spirituszt is igénybe venni.

Nagy jelentősége van a trágyázás kérdésének is. A szerzők behatóan vizsgálják, hogy a háború mennyiben befolyásolja a trágyázás szempontjából számbavehető anyagokat, a kénsavat, foszforsavat, kálit és meszet. A két utóbbi kellő mennyiségben áll rendelkezésre. Szükség van azonban viteldíjmérséklésre. A foszforsav mennyisége a Thomas-salak mennyiségétől és a vasipar terjedelmétől függ, ez pedig a hadsereg részére szükséges munkálatok által jól van foglalkoztatva. A szuperfoszfát hiánya érezhető lesz. A kénsavval való ellátást az államnak kell a ke-

zébe vennie. A legfontosabb kénsavtrágya a kénsavas ammóniák. Ennek minél nagyobb tömegben való előállítására céljából lehetőleg minden erre alkalmas üzemben emelni kell a kokszyógyasztást.

Ami már most az állattartást illeti, a szerzők a leghatározottabban állást foglalnak az állatállomány csökkentése melleit. Az etetéshez szükséges anyagok jórésze hiányzik és nem szabad az emberi táplálkozásra alkalmas anyagokat feletetni. Emellett előnyösebb dolog kisebb számú állatot bőven, mint nagyobb számút szűken táplálni. Arra a kérdésre, hogy mily állatfajok volnának számukban csökkentendők, a szerzők elsősorban a sertést jelölik meg, amely legjelentékenyebb táplálék- verseny társa az embernek, továbbá a tejállatok közül azokat, melyek rossz tejelők. Ami a csökkentés mérvét illeti, a munka beható tanulmányozás után arra az eredményre jut, hogy a tehenek 10o/o-kal s a sertések 35%-kal csökkenthetők. A kivétel a teheneknél nehéz, a kiválasztásnál figyelembe jövő szempont miatt. A helyi mezőgazdasági egyesületeknek kell összeállniok annak a megállapítása végett, hogy mely fajták volnának kiküszöbölendők. A sertéstartás korlátozásánál a helyi viszonyokat kellene figyelembe venni. A nagyobb hizlaldák, amelyek úgyszólván kizárólag árpával etetnek, be kell, hogy üzemiüket szüntessék. A kisbirtok a hizlaltást jórészen hulladékokkal eszközölheti és ezeknek nem szabad a sertéstartást nagyon korlátozniuk. A szerzők egyáltalában óva intenek attól, hogy a tenyésztők élelem-hiánytól való félelmükben túlságosan korlátozzák az állományukat. Az apró marha, nevezetesen a baromfitenyésztés kiterjesztésétől a szerzők a tápszerszaporítás szempontjából nem sokat várnak. Annál többet várnak azonban a gabonának és a burgonyának jobb értékesítésétől. Teljes tápértékű gabonának feletetéséből emberi táplálék terén nagy hiányok állanak elő. Ezt a végletekig kell korlátozni. A birodalmi tanács el is tiltotta a rozs- nak és a búzának etetés céljára való felhasználását. Pótolja ezt a burgonya- és a répaszelet. Hiányt idéz elő a keményítő előállítás is, továbbá a pálinka- és szeszégetés és a serfőzés.

Ami az alkohol előállítását illeti, a szerzők nagyon aggályosnak tartják a kenyérmagnak alkohol előállítására való felhasználását és követelik ennek a betiltását. Kevésbé aggályos a burgonyának e célra való felhasználása. Az ipari célokra előállított alkohol teljesen elveszett a táplálkozásra nézve. A serfőzésnél kisebb a tápszervesztés: az árpa energiájának mintegy 60%-a megtérül a sörben. Az árpának közvetlen fogyasztása-

nál sem sokkal kisebb a veszteség, így nem látnak a szerzők okot arra, hogy a sörfőzés korlátozottassék.

A kenyérré áttérve, kifejtik a szerzők, hogy kevesebb búza, ellenben jelentékenyen több rozs áll rendelkezésre, mert a kivétel és a feletetés törvényesen eltiltatott. A burgonyának 20%-nál nagyobb arányban való felhasználása a kenyérmél kedvezőtlenül befolyásolja a fehérjetartalmat. A burgonyakészlet épségben tartását a burgonya aszalása által kell biztosítani. A főzelékkészletet gombaféléknek nagyobb mértékben való felhasználásával, jobb beraktározással, savanyítással, szárítással és konzerválással kell biztosítani. Eddigelé óriási mennyiségek mentek tönkre romlás folytán. Ugyanígy van a gyümölcsössel és a vadbogyókkal is. A cukor felhasználására új lehetőségeket kell teremteni a gyümölcsbefőzés iparának fejlesztésével.

A tejtermelés mintegy 1%-kal fog csökkenni. Fehérje-szükségletünk fedezéséhez a lefölözött tejet sajt és tejes ételek formájában a hús pótlására alkalmazásba kell venni. Jobban kell szervezni a fogyasztóhoz való juttatást. A vajtermelést egy ötödével csökkenteni, viszont a zsíros tejből készült sajtok termelését fokozni kell. A sajtnak nagyobb szerepet kell játszania a táplálkozásban, mint eddigelé.

A húskínálat nagyobb lesz a növekvő takarmányarak következtében. De vigyázni kell, hogy ennek a következménye ne legyen nagyobb húsfogyasztás. Hűtő-kamarákba kell elraktározni a húst és feldolgozni füstölt húsárúkká.

A kívánt cél elérését azonban mindez csak úgy biztosítja, ha *életmódunkat megváltoztatjuk*. Táplálkozásunkban a fehérjének és zsírnak kisebb szerepet kell kapnia az eddiginél, ellenben a szénhidrátoknak nagyobbat. Szűkében leszünk a húsnak és a zsírnak, tehát kevesebb húst, szalonnát, vaját és tejfölt kell fogyasztani, ellenben több kenyeret, tésztát és cukrot. A friss és szárított hal olcsó fehérjepótló tápszer. A húspótlóak közül legfontosabbak a tej és a sajt. Fontosak a fehérjetartalmú hüvelyesek is. Kívánatos a tésztás-ételek fogyasztásának a kiterjesztése, mint amilyenek a vágott tészta, makaróni és zabkása. Fontos pótlószerek a gyümölcs és a cukor is különféle formájukban. Mindezeket a szerzők szemléltetően is feltüntetik számos új ételfogások leírásában és értékes útmutatásokat nyújtanak a bevásárlás, elraktározás, hulladékkezelés helyes módszerei tekintetében. Az elméleti részt ezek a praktikumok teszik igazán értékessé.

Befejezésül számszerűleg megvizsgálják a szerzők, vajjon az

ő tanácsaik megszívlelése mellett Németország egy esztendőn keresztül kibírhatja-e a háborút népe táplálkozásának jelentékeny sérelme nélkül. Messze vezetne az erre vonatkozó bizonyítást részlegesen ismertetni. Az eredmény, amelyre jutna, ez:

«A német nép táplálékszükségletét 56,75 billió kalóriára és 1.605,000 tonna fehérjére becsültük. Az 56 billió kalória egy tizede és az 1.6 millió tonna fehérje megtakarítható. A népességnek az az elhatározása, hogy tartózkodni fog minden pazarlástól, 5675 milliárd kalóriát és 80,000 tonna fehérjét jelent az ország javára. A következő táblázat számszerűen fel tünteti, miképen alakul a népélelmezés a javasolt rendszabályok figyelembe vétele mellett.

A deficit fedezése.

Táptértékek:	Fehérjében 1000 tonnánként:	Kalóriában milliárdonként:
Szükséglet..... ,.....	1605,0	567500
Valóságos fogyasztás a háború előtt	2307,0	204200
Rendelkezésre áll változatlan gazdálkodás mellett	1543,0	678600
Ehhez jön: az állattartás változtatásával... ..	217,3	28780
a pocsékolás kerülése által	80,0	56750
a kenyérmagvetés eltöltése által	78,3	27410
a soványtejből és sajtból	48,8	2509
burgonyaaszalásból	18,9	11223
a vajkészítés korlátozásból	14,8	1104
lecsapolásból	10,4	5920
a magpálinka tilalmából	4,7	686
főzelékkonzerválásából	3,0	930
gyümölcskonzerválásból	1,7	1470
a búzakeményítő tilalmából	1,3	52
Lemegy: a cukor föletetése által	–	2831
Rendelkezésére áll az ajánlott rend- szabályok betartása mellett	2022,8	812508

Az itt összefoglalt ismertetés mellett nem ajánlhatjuk eléggé a művecske beható tanulmányozását. Mindenki, akinek gondja van arra, hogy ennek a háborúnak legjelentősebb problémája miképen nyerhet és fog nyerni megoldást, irányítást, megnyugvást és lelkesítést fog meríteni belőle.

V.: A drágaság.

A drágaság a háború alatt más megítélés alá esik, mint béke idejében. Rossz termékek, hibás vám- és adópolitikai intézkedések stb. békében is gyakran megdrágítják a megélhetést, a magas munkabérek, mellesleg megjegyezve, nem előidézői a drágaságnak, hanem azzal párhuzamosan haladnak, annál is inkább, mert a drágulás többnyire u. n. kedvező konjunktúrákkal és fokozódó munkáskereslettel jár együtt. De béke időben ritkán fordul elő, hogy az áremelkedés a mindennapi szükséglet tárgyát alkotó összes cikkekre egyidejűleg kiterjedjen és olyan arányokat öltson, amelyekkel a fogyasztás nem tud lépést tartani. Ismeretes dolog, hogy épen a háborút megelőző évtized az előző erős olcsóbbodási periódussal szembeni visszahatásként már az intenzív drágulás jegyében folyt le. A gabona-, állat- és fémárak, számos árucikk ára, továbbá a lakbérek igen érzékeny emelkedést mutattak és a kiadások egyre aránytalanabb fokozódásé számos háztartás egyensúlyát megzavarta. De a békeidőben mutatkozó drágulás nem paralizálta a gazdasági fejlődést és a vállalalkozási kedv fellendülését. Sőt, ellenkezőleg, a magas árak ép úgy, mint – amiképpen arra fentebb céloztunk – a magas munkabérek gyakran épen a kedvező konjunktúra és a gazdasági fellendülés kísérő jelenségei, illetőleg előidézői voltak. Már pedig gazdasági fellendülés, amely egyúttal fokozott munkaalkalmat és magas munkabért is jelent, ellensúlyozta a széles néprétegek fogyasztóképességének a drágaság okozta korlátozását. De van egy másik különbség is. Béke idején a drágaság nem vezethet egykönnyen inségre. A közlekedési technika kápráztató fejlődésével kapcsolatban épen az utolsó évtizedek vívmányaként egyre intenzívebb fejlődésnek indult a világkereskedelem, amelynek egyik legfontosabb feladata, hogy az egyik állam termelésében mutatkozó deficitet más állam vagy államok termelési többlete útján fedezze, mert a rossz termékek és termelési válságok sohasem szoktak valamennyi országban

egyszerre jelentkezni. Azt lehet mondani, hogy az áremelkedés béke idején bizonyos mértékig magában foglalja az inség korrek-tívumát, mert ha az árak oly magassáig emelkednek, hogy a külföldről való behozatal a szállítási költségek és a vám elle-néke is kifizetődik, akkor egyúttal elérték a végső határt.

A háborúban másként áll a dolog. Itt a drágaság inségre vezethet, illetőleg a magas árak fizetésére való készség nem tudja az inséget távoltartani. Különösen áll ez az olyan hábo-rúkra, amelyek nemcsak egyes országokra, hanem az összes vi-lágrészekre kiterjednek és nemcsak a csatatereken, hanem a megszokott kereskedelmi és forgalmi utakon is folynak. Anglia elvágta Ausztria-Magyarországot és Németországot a tengeren-tüli élelmiszer- és nyersanyagbehozattól és gazdaságilag elszigetelt bennünket. Nemrég jelent meg a november végéig ter-jedő időszakra vonatkozó amerikai külkereskedelmi statisztika, amelyből kitűnik, hogy mily megsemmisítően hatott az angol terror behozatalunkra. Amerikának Németországba irányuló ki-vitele az első négy háborús hónapban 153 millióról 130,760 dol-lárra süllyedt, s az Ausztria-Magyarországba irányuló behozatal pedig, amely a múlt évben 6.7 millió dollárra rügott, teljesen megszűnt. Nem lehet még hozzávetőleges pontossággal sem meg-állapítani, hogy mennyit hoztunk be Amerikából semleges álla-mok közvetítése útján. De hogy az ily módon behozatalra kerülő mennyiségek a közvetlen behozatal elmaradása folytán beállott deficitet nem fedezik, az már abból is következik, hogy a sem-leges államok Anglia ösztöklésére kiviteli tilalmakat bocsájtot-iak ki, amelyek pontos betartását Anglia ellenőrzi. Ez az angol taktika, amelyet – meg kell vallani, – nálunk sokáig nem méltattak teljes jelentőségében, sikeres volt annyiban, hogy An-glia ezen az utón tényleg elszigetelt bennünket. De szerencsére az elszigetelés hatását jelentékeny mértékben ellensúlyozzák a* középeurópai hatalmak gazdag természeti erőforrásai, amelyek megfelelő takarékoság és racionális felhasználás esetén meg tud-ják akadályozni, hogy egy bármilyen hosszú háborúban is az éhség kényszerítsen bennünket kapitulálásra. Sőt, ezzel ellen-tétben, épen azt lehet megállapítani, hogy e tekintetben az élelmi-szer fogyasztásának négyötöd részére vonatkozólag behozatalra utalt Anglia áll rosszabbul, és ha a Németország által terve-zett blokád keresztülvitele sikerülne, Anglia ellenálló ereje sok-kal hamarább megtörné, mint amilyen hamar a mi letörésün-ket optimista angolok a kiéheztetési politika útján remélhetik.

A háború kitörésekor a dolgok ilyen alakulását még nem

látták előre. Az első napok pánikszerű megrázkódtatásai alkalmával csak a gabonaárak szöktek fel, míg az ipar terén erős depresszió uralkodott, mert attól féltek, hogy a fogyasztás vissza fog fejlődni és nagy készletek fognak felhalmozódni, amelyeknek csak nehezen és kedvezőtlen feltételek mellett lehet majd túladni. A valóságban azonban a viszonyok egészen másképpen alakultak. Ma már alig van oly iparág, amely közvetlenül vagy közvetve valamely formában hadi szükségletek fedezése céljaira ne dolgoznék és a kiviteli tilalmak hosszú listái azt mutatják, hogy még sok olyan árura is szükségünk van, amelyet béke idején külföldre viszünk. E jelenség azután arra vezetett, hogy a háború kitörése óta valamennyi árucikk ára óriási mértékben emelkedett. A kormány tett ugyan néhány – sajnos, nem elég erélyes – kísérletet, hogy a már amúgy is igen magas gabona- és lisztárak további rohamos emelkedését meggátolja. De a hatósági intézkedések többnyire későn jöttek és az események erősebbeknek bizonyultak, mint az államhatalom. Azok az urak, akiket a háború optimistáinak lehetne nevezni és akik előszeretettel szoktak rámutatni a háború jó hatásaira és kedvező oldalaira, felállították azt a tételt, hogy a háború egy általános erkölcsi renegációra fog vezetni. Még azoknak is, akik e szabály helyességét elismerik, lehetetlen nem látniuk azon számos kivételt, amely e szabály alól igen kirívóan mutatkozik. Egészen bizonyos, hogy a háború a homo oeconomicust nem tudta megölni, hogy a gazdálkodással együtt járó alapvető lelki sajátosságok, így elsősorban a profitéhség, egyáltalában nem tűntek el. Sőt most, amikor a normális keretek minden felé összeomlottak és a tömegek elszegényedésével szemben áll a hirtelen meggazdagodások lehetősége bizonyos tőkével és alkalmazkodási képességgel bíró csoportok részére, a közérdek rovására menő kapzsi üzérkedés még a szokottnál is élénkebben mutatkozik a gazdasági élet minden ágában, a mezőgazdaságban ép úgy, mint az iparban és kereskedelemben. Azok, akik a háborútól egy magasabbrendű gazdasági érdekharmónia létrehozását várták, keservesen csalódtak. Külsőleg ugyan ideig-óráig létrejött egy bizonyos «Burgfriede», a kulisszák mögött azonban vígan folyt tovább a kizárólagos érvényesülésre törekvő egyéni és csoportérdek harca.

A fogyasztóközönség az eseményeknek ezt az alakulását táncstalanul és aggódva szemléli. Ha figyelembe vesszük, hogy mekkora emelkedést mutatnak a háború kitörése óta nemcsak a gabonaárak, hanem a hús-, tej-, vaj-, zsír-, burgonya- és

főzelékárak, valamint a spiritusz- és szeszárak, továbbá a ruházati iparcikkek árai, ez az aggodalom teljesen érthető. A pénz vásárló erejének csökkenéséhez bizonyos néprétegek jövedelmi forrásai nem tudnak alkalmazkodni. És itt önként felvetődik az a kérdés, hogy e jelenségek valamely szükségszerűség folyamánai-e és hogy nem lett-e volna lehetséges a borzasztó drágaság ellen intézkedéseket tenni, még mielőtt az a mostani roppant méreteke; öltötte. A meglévő gabona-, állat- és egyéb készletek mennyisége áremeléssel nem szaporítható. Ha az áralakulás képessé tette bennünket arra, hogy külföldről szerezzünk be árukat, akkor a fogyasztók aránytalan megterhelésének volna még valami értelme. De ez ma még a legnagyobbfokú áremelés mellett is lehetetlen.

Az élelmiszerdrágaság épen az utolsó hetekben roppant árnyokat öltött. A hús- és a zsírárak, amelyek eddig még relative tűrhetőek voltak, egyszerre hirtelenül felszöktek. A drágulás most már túllépte azt a határt, amelyet a takarékosagra való «nevelő» hatása az óvatosabb közgazdasági írók szerint indokoltá tesz. A kereslet és kínálat törvényei a háború kitörése óta mesterséges befolyás alatt állnak és a hatóságok e manipulációkat nem tudták megakadályozni. Lehetséges, – és mi is elismerjük, – hogy a készleteknek nem vagyunk bővében, de azt viszont határozottan állíthatjuk, hogy a mostani áremelkedések csak a kínálat mesterséges visszatartása útján voltak lehetségesek. Ez ellen csak egy hathatós orvosság ajánlható és ez a következő: az állam ne csupán az áralakulásba avatkozzék, mert ezt a termelők és kereskedők passzív rezisztenciája amúgy is illuzóriussá tudja tenni, hanem a fogyasztás ellátásába is. Állami kontrol alá kell helyezni a vállalkozói nyereséget is, és nem szabad eltűnni, hogy fontos termékek árai a termelési költséggel semmilyen arányban nem álló mértékben felhajtassanak. A németországi gabonamonopólium megmutatta, hogy az államnak a népelemezésbe való ilyen beavatkozásai milyen hatékonyan vihetők keresztül. ^Előreláthatólag már a közel jövőben szükséges lesz, hogy az állam ez irányú tevékenységét más árucikkekre vonatkozólag is széles körben kiterjessze, mert bűnös könnyelműség és hiba lenne, ha az állam megengedné, hogy a háborús viszonyok kiaknázásával a népelemezés és a népjólét rovására milliós vagyonok keletkezzenek.

Háború és szociálpolitika Németországban.

A háború a szociálpolitika terén is, amint általában a nemzeti élet tervszerű szabályozásának minden ágában jelentős irányváltozásokat hozott létre. Bizonyos nézőpontok és értékmérők eltolódást szenvedtek. Bizonyos feladatok, amelyek megoldását régebben nagy mértékben átengedték a gazdasági forgalom automatikus lebonyolódásának és az érdekeltek szervezett önségélyének; igen fontos állami feladatnak ismertettek el és részben igen radikális természetű beavatkozásokra és rendszabásokra szolgáltatottak alapot, míg ezzel ellentétben más, pl. a munkások egészségügyi védelmét célzó intézkedésekkel az állam jelenleg kevésbé törődik, mint a béke idejében. A szociálpolitika elvi megalapozása hirtelen változáson ment át. A háború előtt a főelv az volt, hogy a hatóságok lehetőleg minél kevesebbet avatkozzanak be a magán-munkaszerződés szabadságába és a közpénztárak és munkaadók lehetőleg megkíméltessenek újabb nagyobb terhektől. Most azonban egyáltalában nem riadnak vissza a kényszerrendszabályoktól, amelyeket egyébként a viszonyok alakulása lépten-nyomon szükségessé tesz és egy-két százmillióval több vagy kevesebb közkiadás a háború óriási költségei mellett szerepet alig játszik. A főelv most az, hogy a nyugalom és megelégedettség az országban biztosítsék és nagyobb arányú gazdasági megbénulás és ínség létre ne jöhessen. Még nem lehet kellő bizonyossággal megállapítani, hogy az eljövendő béke korszakában a szociálpolitikának a háború előidézte ezen új iránya mily mértékben fog továbbra is érvényesülni. Hisz még azt sem lehet tudni, hogy a birodalmi kormány a háború után is ugyanazokra a gazdasági és szociális hatalmi csoportokra fog-e támaszkodni, amelyekre eddig támaszkodott, vagy szélesebb politikai bázist fog-e keresni.

Mindjárt a mozgósítás után a kormány erélyes intézkedéseket tett avégből, hogy a szűkölködőket keresethez juttassa. A *Reichsamt des Innem*-ben már augusztus 5-én felállították

a *«Reichzentrale der Arbeitsnachweise»*-t, amelynek az volt a feladata, hogy a helyileg felesleges munkaerőket munkaerőknek szűkében levő vidékekre juttassa. Hasonló központok alakultak szűkebb területre kiterjedő működési körrel az egyes országokban is, így pl. Sziléziában, Breszlauban, amely utóbbi központ a működésének eredményéről kiadott jelentések szerint szintén jelentékeny mértékben hozzájárult a munkanélküliség leküzdéséhez. Egészben ugyan a háború nem vezetett a munkaközvetítésnek az egész birodalomban való egyöntetű kiépítésére, de mégis a helyi kiadások és kombinációk egész sorára vezetett, amelyek a későbbi békeidőkben az új fejlődés támogatóivá lehettek. A magán munkaközvetítő-intézetek szétforgácsoltsága természetesen alig csökkent.

A munkaközvetítésnél, amely végeredményben csak *már meglevő* munkaalkalom értékesítését eszközli, még nagyobb figyelmet fordítottak a hatóságok a *munkaalkalmak létrehozására*. A legtöbbet e tekintetben – természetesen szociálpolitikai mellék szempontok nélkül – maga a háború nyújtotta, amely a maga roppant, rohamosan terjedő és megújuló javfogyasztásával egyre több üres munkahelyet töltött be és a munkanélküliek számát még a téli hónapokban is hónapról-hónapra leszállította. Némely munkakategóriára – különösen a tanulatlanok (unskilled) között – ez természetesen nem vonatkozik és itt közmunkák felvételével kellett közbelépni. Az ezirányú – valamennyi államban igen bőkezűen kezelt – rendszabályoknak a foglalkoztatottak arányára való hatása természetesen nem lehetséges, de az kétségtelenül jelentékeny volt.

A munkanélküliek támogatásán központosított szervezésére a háború folyamán sem került a sor, ámbár a munkanélküliekről való gondoskodás a háborús szociálpolitika főcéljai közé tartozik. Az okot ehhez bizonyára az a körülmény szolgáltatta, hogy a háború folyamán nem akarták a birodalmat és az államokat új és messzemenő organizatórius munkákkal terhelni. Ennélfogva a munkanélküliek támogatását községi alapon szervezték. A munkanélküliek kommunális támogatásának gyakorlati keresztülvitele tárgyában tudomásunk szerint csak Szászország bocsátott ki direktívákat. Egyelőre még nem lehet pontos áttekintést nyerni arra vonatkozólag, hogy a községek mennyit tettek a munkanélküliek támogatása tekintetében. A rendelkezésünkre álló anyag csak a nagy és jelentősebb községek egy részét öleli fel. Mégis meg lehet belőle állapítani, hogy számos nagyobb községben is eddig még semmi sem történt, (ezek közül mindenesetre egye-

ekben, így pl. Essenben, Bochumban, Kíében, Gelsenkirchenben stb. aligha van említésre méltó munkanélküliség), valamint azt is, hogy a segély feltételei és nagysága majd minden városban másképen van rendezve. Egyes – igen kisszámú – községekben az alkalmazottak és szabad foglalkozásokhoz tartozók segélyének megállapításánál a társadalmi állásra is tekintettel voltak. Igen eltérő a községi munkanélküli támogatásnak a szakszervezeti támogatáshoz való viszonya. A genti rendszer ritkán nyer alkalmazást, sőt helyenkint a háború tartamára még ott is felfüggesztik, ahol régebben fennállott, így pl. Strassburgban. Gyakrabban fordul elő a község és szakszervezet együttműködése a munkanélküliek segélyezése és ellenőrzése terén.

A munkaalkalomról való gondoskodás és a munkanélküliek támogatása mellett a munkabér biztosítása is fokozott jelentőségű szerepet játszik a háborús szociálpolitikában. Béke idején úgyszólván teljesen a szakszervezeti önszegélyre volt ez bízva, – hisz Németországban tudvalevőleg még az otthonmunkások bérminimumának a megállapítása elől is elzárkóztak. A háború azonban meglehetősen bénítólag hatott a szakszervezetek akcióképességére, amennyiben bevételeik jelentékenyen megcsappantak, míg az általuk kifizetett segélyek összege – ha a munkapiac kedvező alakulása folytán nem is abban a mértékben, mint ahogyan attól félték, – de mégis érezhetően emelkedett. A szakszervezetek akcióképességének csökkenése pedig komoly veszedelmet rejtett magában a munkásság szempontjából. De a kormány szempontjából is igen fontos volt, hogy a bérnívó jelentékeny leszállítása folytán a munkásság körében elégedetlenség és elkeseredettség ne támadjon. Az állam ezért mindenképp a hadseregszállítók körében igyekezett a munkauzsorát meggátolni, aránytalan bérleszállítások esetében a megrendelések visszavonásával fenyegetett, sőt részben maga állapította meg a munkabérek és tarifákat. De a hadsereg-parancsnokságok nemcsak a hadseregszállítók, hanem más iparosok és kereskedők viszonyai iránt is érdeklődtek és meghallgatták a munkások és alkalmazottaik, valamint ezek szervezeteinek a panaszait. Különösen híressé vált a metzi kormányzóság rendelete, amely egyes áruházakat, ahol az alkalmazottak fizetését a felére redukálták, egyenesen bezárással fenyegetett. Hasonló tendenciájú megnyilatkozások más parancsnokságok részéről is tapasztalhatók voltak. E katonai szociálpolitika hatásai nem voltak mindenütt egyformák és nehéz ezekről tárgyilagos képet alkotni.

A munkások egészségügyi védelme terén, amely egyébként

– amiként azt fentebb már volt alkalmunk említeni, – a háború alatt az uralkodó kereseti kérdésekkel szemben háttérbe szorult, bizonyos kényszerrendszabályok korlátozást nyertek. Az alapelve az volt, hogy ezen intézkedések; lazítása ne vezessen a munkanélküliség erősödésére, mert ez esetben ellentétbe kerültek volna a háborús szociálpolitika primer céljaival. Ezért visszautasították a kezdetben az ipar által tett azon javaslatot, hogy a nők, gyermekek és ifjúmunkások foglalkoztatására vonatkozó korlátozások nagy mértékben függesztessenek fel. Az általános könnyítések közül főleg csak azt kell kiemelni, hogy a vas- és az ólomfesték - iparra vonatkozó szigorított rendelkezések életbeléptetését elhalasztották. A betegség elleni biztosítás terén a járulékokat felemelték, a segély magasságát ellenben leszállították, hogy így a pénztárok fizetőképességét biztosítsák.

Egy szociálpolitikai mozgósítási terv ép úgy hiányzott Németországban, mint egy gazdasági. A háborús állapot különleges követelményeit általában hamar felismerték; de ezek keresztülvitele az elő nem készített rögtönzés következtében nem történnhetett nehézségek és súrlódások nélkül. Hogy ezeket az így keletkezett fogyasztásokat nem érezték túlélésen, az főleg a gazdasági és munkapiac várakozáson felüli kedvező fejlődésének köszönhető.

Kiss Mihály: A háború és a munkásmozgalom.

Bizonyára igen korai lenne még prognózist felállítani és jóslásokba bocsátkozni arra vonatkozólag, hogy a háború után hogyan fognak a belpolitikai viszonyok alakulni az egyes országokban. Függetlenül az mindenekelőtt a háború kimenetelétől, azoktól az új gazdasági és társadalmi kombinációktól és erőviszonyoktól, amelyek a háború után létre fognak jönni, attól a sok előre ki nem számítható és pontosan fel nem becsülhető hatóerőtől, amely a változott körülmények behatása alatt, működésbe fog lépni. De egy hatása a háborúnak máris kézzelfoghatóan érvényesült és az események továbbfolyása során már el nem homályosodhatik és ez a munkásosztály magatartása, lelkes, határozott és egyértelmű részvétel a hazai védelmében. Ez a jelenség egyenlő intenzitással mutatkozik a középeurópai és a nyugati entente hatalmak országaiban, amelyek valamennyien abban a meggyőződésben vették fel a küzdelmet, hogy ők a megtámadottak és amelyek népe ennél fogva pszichológiai szempontból mindenütt védő hadjáratot folytat. A munkásmozgalmak ellenségeitől terjesztett azon legenda, amely a progresszív munkásmozgalom nemes kultúrszempontokból vezetett nemzetköziségéből a munkásosztály destruktív hazaellenességére vont következtetéseket, a közelmúlt borzalmasan nagyszerű eseményeinek világánál magától összeomlott. Nem lehet kétség a tekintetben, hogy a mostani szomorú időknek ez a szép tanulsága nem maradhat nagyjelentőségű befolyás nélkül a jövő belpolitikai kérdéseinek és feladatainak kialakulására, különösen a munkásosztály szociális és politikai követeléseinek tekintetében.

A szocializmus eszméi kétségkívül a németországi munkásmozgalmakat hatották át a legintenzívebben. E tekintetben elég, ha arra utalunk, hogy az Egyesült Államokban, Angliában, Franciaországban, Olaszországban együttvéve nem esett annyi sza-

vazat a szocialista képviselőjelöltekre, mint Németországban, az utolsó országgyűlési képviselő-választáson. De nemcsak a követői számát tekintve, hanem szervezettség és teoretikus felkészültség szempontjából is a német szocialista párt a világ vezető szocialista pártja. A munkásosztály magatartásának egy országra nézve sem volt tehát akkora jelentősége, mint Németország szempontjából.

Amidőn a háború veszedelme komolylyá vált, a németországi kormánykörök tekintete aggódva fordult a német munkásosztály felé. Vájjon nem fog-e ez vészteljes bonyodalmakat előidézni? E kételkedések azonban nem bizonyultak jogosaknak. A hazának megtámadtatás esetében való védelme tárgyában már a háború előtti időkben számos komoly szocialista-nyilatkozat történt. Maga Wilhelm Liebknecht, aki 1870-ben a hadihitel megszavazásához való hozzájárulását megtagadta, még a Bismarck-féle kivételes törvény idejében (1888. november 28-án) is a következő nyilatkozatot tette:

«Ha Franciaország megtámad bennünket, akkor egyetlen párt sem lesz Németországban, amelyre számíthatna és akkor Németország szociáldemokratáinak kötelessége lesz, hogy az utolsó szál emberig a támadó, ellen vonuljanak.

Az 1890. december, 3-iki költségvetési, vita alkalmával *Auer* megerősítette ezt az álláspontot:

«Gyakran kijelentettük már és én is kijelenthetem, hogy mi készek vagyunk a hazával szemben ugyanazokat a kötelességeket teljesíteni, mint minden más polgár.

A legismertebb azonban; *Bebel*-nek 1904. március 7-én tartott híres beszédében tett kijelentése:

«Uraim! A jövőben önök nem viselhetnek diadalmas háborút mi nélkülünk. Ha győznek, velünk győznek és nem ellenünk; a mi segítségünk nélkül nem boldogulhatnak. Még tovább megyek: mi vagyunk a legerősebben érdekelve, ha háborúba keveredünk. Felteszem, hogy a német politikát oly gondosan vezetik, hogy az nem ad okot háború előidőzésére, de ha a háború egy (Németország ellen irányuló) támadó háború lenne, egy háború, amelyben Németország léte forog kockán, akkor az utolsó emberig, még a legöregebbek is készek közöttünk arra, hogy puskát vegyenek a vállukra és védjék a német földet, nem az önök kedvéért, hanem a magunk kedvéért, még akár önök ellenére is. Mi élünk és küzdünk ezen a földön, hogy e hazát, amely ép úgy, sőt még inkább a mi hazánk, mint az önök hazája, olyanná alakítsuk, hogy öröm legyen abban élni, még az utolsó emberünknek is.»

Bebel e kijelentését több ízben megismételte. Jóllehet mindezek a nyilatkozatok ismeretesek voltak a nyilvánosság előtt, a kételyeket még sem tudták eloszlatni. E tekintetben a hiba azonban nem a szocialistákat terheli, akik, amint a fenti idézetekből látszik, számos ízben félre nem érthetően juttatták kifejezésre az álláspontjukat, hanem azokat a reakciós, konzervatív és kapitalista köröket, amelyek a szocialista mozgalmat a «hazátlan» jelzővel igyekeztek diszkreditálni. Ezek a körök a munkásosztály politikai érdekképviseleteinek kivételes elbánásban való részesítését a munkásság «nemzetellenes» magatartására és törekvéseire való hivatkozással szokták igazolni. Ez a gyakorlat azonban nemcsak a munkásosztály politikai elszigetelését vonta maga után, hanem tagadhatatlanul befolyást gyakorolt magának a munkásosztálynak a politikai gondolkozására is. Addig ismételték, hogy nemzetellenes, amíg a nemzeti függetlenség kérdései iránt bizonyos közönyösséget kezdett érezni és a nemzet érdekeit elsősorban az uralkodó osztályok érdekeinek tekintette. Az uralkodó osztályok ezen bűnös és esztelen taktikájának a rovására írható, ha a német munkásmozgalomban a gyűlölködő, inkább kapitalistaellenes, mint munkásbarát elem mindinkább tért hódított. Csoda-e, hogy amidőn a szakszervezeteket mindenféle sikanériával zaklatták, a szocialistákat kizárták a közigazgatási hatóságokból, a munkásság parlamenti képviselőit durva támadásokban részesítették, a munkásság politikai egyenjogúsítása elől elzárkóztak és kérlelhetetlenül üldözték azokat, akik a militarizmus kinövéseit bíráló tárgyává merték tenni – mindezekkel csak az extrém irányzatok részére készítették elő a talajt.

De amidőn a nagy konfliktus kitört, a munkásság egy pillanatig sem habozott és félretette minden jogos elkeseredését. A munkástömegek páratlan kötelességtudással és lelkesedéssel siettek a haza védelmére. És a munkásságnak ez az állásfoglalása nem előzetes megbeszélések, pártgyűlések és parlamenti tekintélyek nyilatkozatainak az eredménye volt, hanem a tömeglelekből fakadt. Az elhatározás nem a vezérektől, hanem a tömegtől eredt.

Hiba lenne természetesen ebből azt a következtetést venni, hogy a munkásság akarta a háborút és a sovinizta hurrapatriotizmus szolgálatába kívánt szegődni. Mindenesetre nehéz pontosan megállapítani, hogy hogyan áll a szocialista munkás a hazával szemben. A kérdésre nem is lehet egységes és általános érvényű feleletet adni. Annyi azonban bizonyos, hogy az államellenes dogmát legerősebben a francia munkásmozgalom kép-

viselte levonva ennek végső konzekvenciáit: az antiparlamentarizmust és antipatriotizmust is. És a háború kitörésekor úgy a marxisták, mint a szindikalisták habozás nélkül az állam mellé álltak. Bizonyára más lett volna az állásfoglalásuk egy gyarmati háború, teszem egy marokkói kaland esetében, mint ahogy a német munkásság állásfoglalása is más volt a kínai expedíció, vagy a herreróellenes háború alkalmával. Honnan e különbség? Onnan, hogy a mostani világháborúban az állam léte forog kockán. És az állam nemcsak a hivatalnoksereget, bíróságot, katonai hatalmat stb. jelenti, hanem az iskolaügyet, valamint a gazdasági életnek azon nagyszerűen szövevényes gépezetét is, amelyhez a munkás is tartozik.

A németországi munkásság hazafias állásfoglalásának mélyenfekvő okai vannak. A mai munkásosztály kedvezőbb viszonyok között él, mint az előző korszakban. Gazdasági testületei: a szakszervezetek és szövetkezetek a német ipar fellendülésének kedvező befolyása, alatt meg tudták javítani a széles néprétegek anyagi helyzetét. A munkásjog mindegyre tökéletesebben kiépül. A munkás-szervezetek a heves támadások dacára mindjobban be tudtak nyomulni a közéletbe. A közigazgatási és kormányhatóságok szükségét látják, hogy velük számoljanak, tárgyaljanak és dolgozzanak. A munkásszervezetek pénztáiraiban jelentékeny tőkék gyűltek össze. A munkásosztály politikai befolyása nőttön-nő. Sajtója és szervezetei diadalt diadal után aratnak. A munkásság képviselői benyomulnak a parlamentekbe, a községi igazgatás testületeibe, a jogszolgáltatás szervezeteibe és a szociálpolitikai hatóságokba és testületekbe. Ilyen körülmények között a munkásságnak az államegészhez való viszonya nem maradhatott érintetlen. Ezek a nagy horderejű változások szolgáltatták egy a munkásságban kialakuló új állampolgári érzés alapjait.

A bérmunkásság politikai és szellemi irányában beállott ezen nagyfontosságú változások azonban nem kizárólag a politikai előrenyomulás eredményei. Hasonló irányban nem kevésbé határozottan és talán még intenzívebben hatottak a szakszervezeti mozgalom eredményei és tapasztalatai, amelyek megmutatták, hogy az ipar virágzása a szakszervezeti sikerek egyik legfontosabb előfeltétele. Nevezetesen a németországi szakszervezetek által elért anyagi eredmények előidézésében igen nagy szerepe volt Németország páratlanul intenzív ipari fellendülésének. Igaz ugyan, hogy a haszon oroszlánrésze a kapitalistáknak jutott, de a munkásságnak is maradt belőle annyi, amennyi helyzetének nem egészen lényegtelen javulását volt képes előidézni.

Bizonyos, hogy a bérharcok hevesek voltak és a gazdasági érdekelleték nem egy esetben kiegyenlíthetetleneknek bizonyultak, de a küzdelem felett állt valami, ami mindkét küzdő fél, a proletárság és a burzsoázia szempontjából egyaránt fontos volt: t. i., hogy az ipari fellendülés tovább tartson. A munkásság egyre szélesbedő gazdasági látóköre megkönnyítette ezen összefüggés helyes értékelését.

A német munkásosztálynak volt tehát mit vesztenie és amidőn fegyvert ragadott, tudatában volt annak, hogy miért küzd és miye forog kockán. Ezért tudta a lélektelen orosz kolosszus elmentállását összetörni.

A háború és az orosz szociáldemokrácia.

Az oroszországi szociáldemokrata munkáspárt szervezőbizottsága, amely most a kaukázusi, ukrainai, zsidó és részben az orosz szociáldemokrata párt képviselőjének tekinthető és a lengyelországi és litvániai szociáldemokrata szervezetekkel állandó összeköttetésben áll, a februári kopenhágai nemzetközi szocialista konferenciához emlékiratot intézett. Ez az írás áttekintést nyújt az oroszországi szociáldemokrata mozgalom állásáról és a pártnak a háborúval szemben tanúsított magatartásáról. Az érdekes dokumentumból kiemeljük a következőket:

Az általános mozgósítás és az azt közvetlenül követő háború az orosz szociáldemokráciát teljesen meglepetésszerűen érte. Szem előtt kell tartani emellett a háború kitörése előtti pétervári eseményeket. A július eleji általános sztrájk, amelynek szervezetlen jellege volt és a rendőrséggel és katonasággal való véres összeütközések egész sorára vezetett, a kormányt tömeges le tartóztatásokra és a munkássajtó elnyomására indította. Amidőn Ausztria és Szerbia konfliktusa az európai háború veszedelmét tolta előtérbe, az orosz szociáldemokrácia bizonyos értelemben dezorganizálva volt és így nem volt képes a bekövetkezendő események elleni tiltakozó mozgalom előkészítésére.

A mozgósítással és a hadi állapotnak Pétervárott való kihirdetésével egyidejűleg a kormány betiltotta a szakszervezeteket. A börtönök megteltek munkásvezérekkel és a pétervári munkásság, amely az oroszországi munkásmozgalomban vezető szerepet játszik, megfosztatott szervezetétől és újságjaitól. A lakosság hangulata is veszélyessé vált a szociáldemokráciára nézve. Mindenütt hazafias tüntetések voltak. Jóllehet – ép úgy, mint az orosz-japán háború idejében – a kezdeményezés a kormánytól és a konzervatív pártoktól indult ki, a háború valóban népszerűnek látszott, ami a japán háborúról nem volt mondható. Ez a népszerűség a mindenütt hallható jelszavak miatt támadt:

«Harc a német militarizmus, a porosz junkeruralom, a német tőke zsarnoksága ellen, az elnyomott nemzetiségek felszabadítása, a demokratikus Franciaország és Anglia részvétele a háborúban.» Ehhez járult még az összes pártoknak és nemzetiségeknek a külellenség elleni harcban való egyesülése jelszava. A szociáldemokrácia ebben nem vett részt, de ép oly kevéssé volt ereje ahhoz, hogy ez ellen felvegye a küzdelmet. Csak ha a hazafias mámort ismét kijózanodás követné, tudna az oroszországi szociáldemokrata mozgalom talán ismét zöld ágra vergődni.

A szociáldemokráciának a háború kitörése utáni első nyilvános fellépése a szociáldemokrata dumacsoport nyilatkozata volt, amely az adott körülmények között nem volt híjával a jelentőségnek. Ez a nyilatkozat legalább megghiúsította a дума és a kormány közti testvériesülés komédiájának a tervét és gyengítette a háborúnak a demokrata és főleg a proletár népcsoportokra gyakorolt demoralizáló hatását. A дума elnöke viszont a maga részéről meggyengítette a szociáldemokraták fellépését, midőn a nyilatkozat szó szerinti közlését eltiltotta.

Nehéz oly országban, aminő Oroszország, a jelenlegi viszonyok között véleményt alkotni az egész párt felfogásáról oly kérdésekben, amelyek most vetődnek fel. Annyit mégis meg lehet állapítani, hogy a többség az Internationale visszaállítása mellett van, mert ebben látja a legjobb garanciát a háború által felvetett problémáknak a proletárság érdekében történő jó megoldására nézve. Épen ezért a kopenhágai konferenciát az orosz szociáldemokrácia szimpátiával üdvözli. A politikai viszonyok azonban meggátolták az orosz szociáldemokratákat abban, hogy azon oly mértékben vegyenek részt, mint ahogyan azt szerették volna.

Az orosz szociáldemokraták többsége azon a nézeten van, hogy a háborút minél előbb be kell fejezni. A béke tekintetében kétféle nézet van. Az egyik szerint a békefeltételeket demokratikus alapon választott népképviseltek állapítsák meg. A másik szerint az Internationalet illesse a döntő szó azon ország-részek sorsa tekintetében, amelyek birtokáért a háború folyik.

Eltérnek a nézetek arra nézve, hogy a háború minő lefolyása volna kívánatosabb a proletárság érdekei szempontjából. Egy gyenge kisebbség Németország győzelmében reménykedik, mert egy orosz győzelemtől a reakció megerősödését várja. A belpolitikai kérdésekben azonban teljes egyetértés uralkodik. Mindannyian a demokratikus mozgalmak előmozdításán akarnak dol-

gozni. Az oroszországi demokratikus mozgalom megerősödésére különösen most van szükség, mert az uralkodó osztályok kapzsisága az idegen területek meghódítására irányuló politikában jut kifejezésre és a kormány arra törekszik, hogy *az elfoglalt területeken az ő reakciós politikáját honosítsa meg.* (Intő példa a pánszlávok és russzofilek részére! Szerk.)

Az orosz munkásmozgalom az üldözés dacára sem semmiült meg. A vidék kevesebbet szenvedett az üldözésektől, mint Pétervár. Egyes helyeken törvényszerű munkásszervezetek megmaradtak, igyekeznek munkáslapokat kiadni és titkos szövetségek alakulnak.

A szociáldemokrata párt szervezőbizottsága végül azon reményének ad kifejezést, hogy a nemzetközi konferenciának sikerülni fog a háború által a különböző szocialista pártok között támasztott bizalmatlanságot és elhidegülést megszüntetni.

Nem akarunk most azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy az orosz szociáldemokrácia itt ismertetett emlékiratában, amelyet egészben véve tiszteletreméltó kultúrmegnyilatkozásnak tartunk, mi az utópisztikus és mi nem az. Azonban nem hallgathatunk el egy megjegyzést, amelyért azonban nem a szocialisták tartoznak felelősséggel. Azt kérdezzük ugyanis, hogy hogyan lehet az, hogy amikor a németek császára félretesz minden régebbi megkülönböztetést szocialisták és nem szocialisták között és *csak németeket ismer*, ugyanakkor a «német militarizmus» és a «porosz junkeruralom» ellen a világ felszabadításáért küzdő Oroszországban a szociáldemokrácia még mindig ép olyan *vogelfrei*, mint amilyen béke idején is volt a kultúra és az emberi jogok ezen tiszteletreméltó előharcosánál.

Oroszország és az oroszok.

Az itt közölt karcolatok Hehn Viktornak, a kiváló kultúrtörténésznek és természetbúvárnak «De Moribus Ruthenorum» című Stuttgartban 1892-ben megjelent naplójából valók. Hehnt politikai vétség miatt «közigazgatási úton» Oroszország belséjébe száműzték. Ott két évtizeden át bő alkalma volt az orosz államszerkezet működésének részleteit közelebbről megismerni. A feljegyzések ugyan az 1857-1873. közti időkből valók, de lényegileg nem avultak el, ami az orosz állam és társadalom bizonyos jellemző sajátságainak nagyfokú «stabilitását» mutatja.

I. Miklós cár idejében tilos volt Pétervár rossz éghajlatáról beszélni. Az időt szabad volt rossznak nevezni, de a klímát nem.

Ép ilyen kevésbé volt szabad valakinek *éhezni*. Miklós cár egyszer meglátogatott egy kórházat, odalépett egy tifuszbeteg ágyához és megkérdezte az orvost, hogy a betegségnek mi volt az okozója. «Bizonyára éhség» – felelte az orvos. Búcsúzáskor a cár mégegyszer hozzálépett és így szólt: «Máskor vigyázz jobban a nyelvvedre.» A következő napon az orvost kidobták.

* * *

I. Miklós, aki valósággal gyűlölte a művelődést, figyelemreméltó rendeletet bocsátott ki. Elrendelte ugyanis, hogy az iskolákban tanítsanak *geometriát*, de *bizonyítások nélkül*.

* * *

T. úr egy rendőrhivatalnoknak ötven rubelt nyomott a markába, amelyet ez megbotránkozva utasított vissza. T. úr termé-

szetesen rendkívül csodálkozott azon, hogy ilyen Fabriciusra talált. Néhány nap múlva az illető rendőrtisztviselő látogatást tett nála és ő igen barátságosan fogadta és megvendégelte. Távozás előtt azzal a kéréssel fordult T. úrhoz, hogy kölcsönözzön neki 150 rubelt néhány napra. T. úr készséggel teljesítette a kívánságot, de sem a rendőrtisztviselőt, sem a pénzt többé viszont nem látta. Ha a kérést nem teljesítette volna, a rendőrtisztviselő bizonyára módját ejtette volna, hogy a szerencsétlen háztulajdonost olyan sikanériákban részesítse, hogy több, mint ötven, sőt több, mint százötven rubelt is ki tudjon préselni.

* * *

Oroszország nagy genny....., a hivatalnokok kapzsi és korrupt volta az oka, hogy a taurosi chersonesos virágzó partjai szorgalmas lakosságuk háromnegyed részét elvesztették és a megmaradottak közt még ma is érezhető ellenszenv uralkodik a kozákok iránt, ahogyan ők az oroszokat nevezik. Sok falu és város volt az országban. A hegyek lejtőin és a völgyekben nagy ménesek, gulyák és juhnyájuk legeltek. A föld bámulatosan termékeny volt. A szép kerteknek és szőlőknek se szeri, se száma. Most sivár pusztaságok terülnek el a helyükön. A víz teljesen hiányzik. A néhány szétszórt telep többnyire romokból áll. A szökőkutak szétrombolva, az erdők letarolva. A virágzó kertetek giz-gaz borítja. A tevék megritkultak és a bivalyok egészen kivesztek. Ménesek már csak szórványosan lelhetők a steppéken és a mai kislejtes ló a régi tüzes tatárparipákhoz nem hasonlítható. A lakosság száma egy negyedére csökkent.

A Krím bekebelezése után egész sereg jövevény árasztotta el az országot. Ezek a legyőzöttek jognélküliségét, orosz nyelvben való járatlanságát és az általános pusztulást és felfordulást, valamint a központi hatóságoktól való távolságot felhasználva, csak azt nézték, hogy telhetetlen kapzsiságukat kielégíthessék. A tatár tulajdonosok nem tudtak más okmányt felmutatni, mint családi tradíciójukat, most egyszerre csak azt követelték tőlük, hogy a földhöz, erdőhöz és vízhez való jogukat bizonyítsák. Azonkívül a pert egy orosz bíróság előtt, orosz nyelven és minden cselfogást felhasználó erőszakos oroszok ellen kellett vinniük. A dolgok ezen alakulásának első következménye jelentékeny kivándorlás lett. Az elhagyott birtokokat rokonoknak és mecseteknek ajándékozták, de Pétervárott már elrendelték, hogy az uratlanná vált birtokok a hivatalnokok javadalmazására fordítandók és a gazdag szőlők csakhamar a vállalkozó szellemű «civilizáció»; kezébe mentek át. A földmérők tévedtek a mérésnél

és «tévedésből» háromszor annyi földet vettek el, mint ahogy elő volt írva. A bennszülöttek egy szép napon csak azon vették észre magukat, hogy a föld kisiklott a lábuk alól.

A tatár ember becsületessége közismert. Bármilyen üzletet lehet vele kötni szóbelileg. A tatárok lopást és csalást nein ismernek. Ajtaikon, kapuikon záruk nincsenek. Kertjeikbe, udvaraikba bárki akadálytalanul beléphet. A tatárok nagyon vendégszeretők, tiszták, rendszeretők és szorgalmasok. Méltóságának tudata a tatár embert sohasem hagyja el. A legelőkelőbb emberrel is odaül a díványra, kezét fog és egészen fesztelenül cseveg vele. A tanítás kötelező és jelentékeny összegeket fordítanak iskolák alapítására. Az oroszok hosszú uralmuk alatt semmit sem közvetítettek részükre az európai civilizációból.

* * *

Az oroszoknak kevés érzéke van a természet iránt. Ez a kedély mélységének hiányával függ össze. Csak egy dolog van, amire büszke és aminek szívből örül és ez a téli hideg. Harmincfokos hideg nem teszi boszúsá, hanem felélénkíti. Sohasem panaszkodik emiatt, hanem inkább megkérdi az idegent, hogy nála odahaza szintén olyan hideg van-e, olyan hangon, mintha mondani akarná: «Nemde, ilyen-még sincsen tinálatok?!»

Az oroszra nézve a téli éghajlat közömbös. Nem számítja azon tényezők közé, amelyek a tartózkodási hely megválasztásánál latba esnek, ez után ő nem is kérdezősködik. Permben ép úgy él, mint Woroneshben. A szalonélet és ennek a lehetősége dönt. Nem napfény, természet, szellemi környezet és kultúra kell neki és érdekli őt, hanem erős emóciók, hazárdjátékok és merész vállalkozások. Az egész életet mint szerencsejátékot szereti, mint egy magasabbrendű hatalom érvényesülését, ami mellett ő lehetőleg lusta maradhat.

* * *

A szülőföldre való ragaszkodás hiányzik az oroszoktól. Nem vonzza semmi azokhoz a helyekhez, ahol gyermekkorában játszott, ahol a szülei nyugszanak, ahol az első fát ültette, ahol két keze munkájával valami maradandót alkotott. A házténekek folyása alatt többször leégett és újból felépült; a sírokat és temetőket nem tiszteli és nem díszíti; fákat nem ültet, hanem elpusztítja, ahol talál; nem csoda, ha kivándorol és szíve semmin sem csüng.

Egy modern kínai gondolatai.

Most, amidőn Japán expanziós törekvései folytán a mennyei birodalom nagy problémái napirendre kerültek, nem lesz érdektelen, ha a modern Kína egyik kiváló államférfiának és tudósának néhány gondolatát ismertetjük. Az alább következő és a kínai gondolkodásra jellemző elmélkedések *Liang-Chi-Chan* volt igazságügyminiszter «Gondolatok a kínai történelemről» c. könyvének bevezető részéből valók.

Az emberi csoportok fejlődése a házasság, család, törzs, nép és birodalom emelkedő képét mutatja. A barbár, nyers és brutális erőszak által összetartott törzsszervezetből idővel oly kormányformáknak kellett kialakulniuk, amelyek az egyén növekvő és finomodó létformáinak jobban megfeleltek. A kínai őstörténet is azt mutatja, hogy a nomád kóborlás után bizonyos mérvű letelepültségnek kell bekövetkeznie és a közélet bizonyos formái fejlődtek ki.

Már itt felismerhetjük egy népies kormányzat rudimentarius alapjait. Az elzárkózás őseredeti érzésének el kellett tűnnie a másokhoz való csatlakozás szükségessége miatt. Ebben a nép eszméjének egy további kezdetleges eleme mutatkozik. Ez kezdetben nem akadémiai gondolat volt, hanem a keserű szükségesség által előidézett fejlődés eredménye. Az egyik ember a másik védelmére és megmentésére sietett, hogy az viszont őt támogassa.

Ebben hatalmas népalkotó erő rejlett. Az egyes ember felett lebegett a szükséges egység magasabb gondolata. Egy gondolat, egy kifejezés azonos tárgyakra vonatkozólag, egy nyelv, bármilyen kezdetleges és gyámoltalan is volt az eleinte, mégis csak kialakult és utat tört magának.

A nép gondolatának kialakulása szükségessé tette, hogy a törzsfő tanácsadói segítségével a népkormányzat általános érvényű törvényeit megállapítsa. Egy XIV Lajos cézári gögje – «Az állam én vagyok» jelszava, amelyet a mi elfajult császáraink is vallottak, már az ősrégi időkben is az illető néptörzs bukásához kellett, hogy vezessen. A törzsfő tanácsadói korlá-

tozólág és korrigálólág hatottak az ő elhatározásaira. Ez a második gondolat, amely előttem az őskor vizsgálatánál felvetődik.

A harmadik gondolat abból keletkezett, hogy az őskori ember – amiképen az elmaradhatatlan is volt – összehasonlította magát és törzsét a szomszédos néptörzsekkel. Csak az összehasonlítás útján juthatnak bizonyos felismerésekre, csak így keletkezhetnek bennem az én testem, az én házam, az én népem, az én nemzetem, az én birodalmam képzete. Az emberek ősi idők óta ottan telepedtek le, ahol az életfeltételek a legbővebben voltak meg, ahol bő legelőkre és gazdag vadászterületekre találtak és ott erős és hatalmas néptörzsekké fejlődtek, sajátos szokásokat és erkölcsöket vettek fel és külön nyelvet fejlesztettek ki. A további fejlődés útján századok folyamán természetesen minden néptörzs nagy néppé fejlődhetik és az egyik népnek ép olyan létjogosultsága van, mint a másoknak. Minden nép bizonyos belső szükségességéből ragaszkodik a maga sajátosságához, jelleméhez és nyelvéhez. És bármilyen gazdag is legyen valamely nép prófétákban, bölcsékben, látnokokban, dalnokokban, művészekben és ügyes kézművesekben, egyetlen szomszédos nép sem lesz a maga jószántából hajlandó beleolvadni és így sajátos nemzeti jellegéről lemondani.

A világvallások mennyei birodalomról beszélnek, hangsúlyozzák, hogy az emberek egyenlők és kiemelik, hogy az emberek között az általános emberszeretetnek kell uralkodnia. Ez azonban nem jelentheti azt, hogy az emberek egyenlőségének nincsenek korlátai. Hogy talán több millió év után az emberek feltétlen egyenlőségéről és a népek egyetemes egyetértéséről álmodott kép valóra fog-e válni, erre nézve nem merek jóslásokba bocsátkozni. A létért való küzdelem: végre is csak mindig erős tényező fog maradni a világ alakulásában. Ha az érdekek harca egy napra megállna, a fejlődés gyökerei lennének elvágva. Ez a harc – és itt nem kell mindjárt a vadállatok módjára vívott brutális küzdelemre gondolni – még mindig fennáll és az egész emberi fejlődés ezen alapszik. A történelemből ez a tanulság szűrődik le. Tegyük fel, hogy a népek között levő válaszfalakat fentartás nélkül feladnák; ez esetben halálos vesztéglős állna be, és egy borzalmas emberpép jönne létre, minden rend, erkölcs, törvény felbomlanék. Hiányoznék az emberiség haladásának minden egészséges alapja. Az emberiség visszaesnék a primitív állapotba. Egy ilyen emberiség nem tudná egy Konfucius remekműveit és a se-king-et, az ódák könyvét létrehozni. Joggal állítható ugyan, hogy az önzés bűn, de a «tartsd meg, ami a tied»

elve mégis csak jogos eleme az önfentartás ösztönének és így erény, jóllehet nem egyszer egybeesik az önzéssel és azzal azonos utakon jár. Aki az önérvényesülés és az önzés közötti eltérést megoldani nem tudja, az barbár, de ami ezen túlmegegy, az is csak barbárság.

Mi, kínaiak, sajnos, megállottunk a fejlődésünkben, amely pedig korán kiemelt bennünket a barbárságból. Sohasem emelkedtünk fel az államiság gondolatáig. A nép csak azt tudja, hogy ennek a családnak jól megy a sora, amaz meg elpusztul. A felsőbb rendek Kína páratlan irodalmának régi álmát álmodják. Kína bolondjai – és az ország tele van bolondokkal – csak elődjeik példáját bámulják és az idegeneket harapós kutyáknak nézik, amelyektől óvakodni kell. A bölcsek csak annak a felismeréséig tudnak eljutni, hogy Jan rendkívül jó és Tan leírhatatlanul rossz ember volt és hogy a legfőbb bölcsesség abban áll, hogy az időbe beletörődjünk és ahhoz alkalmazkodjunk, hogy a fejünket lehorgasszuk, ha jég esik és örvendezzünk, ha a nap süt. Ki jön nálunk arra a gondolatra, hogy a személyiség az állán: alaptörvénye. Csak kevesen közülünk bírnak a személyiség koncepciójáig felemelkedni és vájjon melyik kínai volna képes arra a különös gondolatra jutni, hogy ő maga egy személyiség, vagy azzá lesz. önzés, kevélység és kapzsiság elhomályosította a szemünket.

KRÓNIKA.

Tanítsanak az új életmódra!

A háború legnagyobb és legnehezebb problémái közé tartozik körülkerítetttségünk állapotában az élelmezés kérdése és az a feladat, hogy fennakadás nélkül kielégítse az ország táplálkozási igényeit az a készlet, amely rendelkezésünkre áll. Már valamennyien tudjuk és a kormányrendelet is ilyen irányba szorítanak bennünket, hogy ez másképen nem lehetséges, mint csak úgy, hogy táplálkozási szokásainkon többekévé lényeges változásokat eszközölünk. Az ilyen konyha-problémák azonban sokkalta nehezebbek, mintsem azt a laikus és ilyen dolgokkal soha sem törődött ember gondolná. Nincs semmi a világon, ami olyan konzervatív erőt reprezentálna, mint a gyomor szokásai és nincs semmi igény, amelyet a megszokott módtól eltérően oly nehezen lehetne kielégíteni, mint a gyomor igényeit.

Gazdasszonyainknak tehát nagyon nehéz problémát kell megoldaniuk és e nagy feladatukban alig jön valaki segítségükre. A napilapokban vannak ugyan olykor-olykor több jóakaratra, mint hozzáértésre valló útmutatások e tekintetben, ezeknek azonban inkább csak buzdító és a probléma fontosságát feltáró jelentősége van, semmint praktikus értéke.

A gyámoltalanság pedig, amellyel úgy az élelmiszerkereskedő, mint a fogyasztóközönség a problémával szemben áll, annál súlyosabban esik latba, mert a kormányintézkedések a szükség alapján egyre nagyobb vehemenciával és tömeggel jelentkeznek. Csak természetes, hogy ezek az intézkedések, ha még oly szigorúak is – mintahogy valóban még sokkal szigorúbbaknak kell lenniük, mint amilyenek – célt csak úgy érhetnek, ha megértő publikumra találnak és ha ennek a megértésnek megvannak a tudásban és képességben rejlő alapjai. Föltétlenül szükséges volna tehát, hogy a kormányintézkedésekkel kapcsolatban arról is törtenek gondoskodás, hogy a közönség kellő oktatásban részesüljön az új táplálkozási, sütési, főzési módozatok tekintetében. Németországban, ahol oly irigyléreméltó céltudatossággal vették fel a harcot az ellenség kیهezetési stratégiájával szemben, ebben a tekintetben is történt gondoskodás. Berlinben a kormány pártfogása mellett tanerőkiképző-kurzus nyílt meg, ahol a népnek a népelelmezés új feladataira és ezek megoldására való megtanítása céljából tömegesen képeznek ki oktatókat. Ezek megtanulnak mindent, ami evvel a nagy problémával kapcsolatos és rövid idő alatt képesítést nyernek arra,

hogy széles körben elterjesszék mindazt a tudást, ami szükséges ahhoz, hogy a szűkebb viszonyok között is megfelelő táplálkozásban legyen része a német néptömegeknek.

Azt hisszük, hogy ilyen intézkedés minálunk is szükséges és lehetséges volna. Sürgősen meg kellene teremteni azt a szervezetet, amelynek feladata volna ezt a problémát felszínen tartani és megoldását előmozdítani. Az ország jelentékeny részében még mindig nincs az embereknek helyes tudomásuk arról, hogy miről van itt szó tulajdonképpen. Még mindig tart az élelmiszerpazarlás és a dínom-dánom. A városokban és az ország egyéb részeiben ellenben egyre nagyobb erővel kezd jelentkezni magának az élelmezés problémájának a nehézsége. A kormány egymagában nem oldhatja meg ezt a feladatot és a rendeletek még nem jelentenek mindent. A társadalomnak, a városoknak kell sürgősen a megfelelő szervezeteket létrehozniuk, amelyek kizárólag e problémával kapcsolatos területen végezzenek oktató, felvilágosító, gyámolító és ha lehet – megtorló teendőket. Ne nézzük ölbe tett kezekkel a kormány erőfeszítéseit, mert rólunk van szó és az idő múlik!

A német gabonamonopólium.

A Németbirodalom összes gabona- és lisztkészletének zár alá vétele nem csak gazdasági szempontból, de közigazgatási szempontból is egyike az újkor legérdekesebb problémáinak. Ez az intézkedés, amelyre a rendkívüli viszonyok kényszerítették rá a német birodalmi kormányt, a világ gazdaságtörténetének jelentőségre és kiterjedésre nézve legnagyobb jelentőségű egyedárú-

ságát léptette életbe. A gabonamonopólium gazdasági és közigazgatási jelentőségét legjobban jellemzi, hogy általa nemcsak az összes mezőgazdasági üzemek és a csaknem 50.000 német malom, hanem ezeken kívül a több száz ezer péküzlet és cukrászda, de sőt a magánháztartások milliói is állami ellenőrzés alá kerülnek.

Hogy ez a nagyon komplikált feladat miképpen lesz a széleskörű rendelkezések által megoldható, egyelőre alig jósolható meg. Gabonamonopólium még eddig sehol sem volt s a svájci gabonamonopólium, amely kétségkívül néhány hónappal idősebb, mint a német, alig mutat még tapasztalati eredményeket, amelyek a német viszonyok között tanulságosaknak volnának tekinthetők.

A német szövetségi tanács határozata folytán a búza és a rozs lefoglalása a hadigabonatársaság javára történik, amely vállalat nyilvános és közérdekű jelleggel bír. A lisztkészleteket annak a községi köteléknek javára foglalják le, amelyben találtak. (Községi kötelék alatt a városias vidéki kerületek értendők.) Ha például egy lisztszállítmány a lefoglalás pillanatában a Hamburgból Berlinbe való szállítás alkalmával úton volt, a szállítás befejezhető, de a liszt rendelkezési helyére való érkezése után Berlin városának tulajdonába megy át.

Az olyan gabona vagy liszt, amely az államkincstár, vagy valamely államszervezet tulajdona, nem foglalható le. Ez az intézkedés azért vált szükségessé, mert gyakrabban megtörtént, hogy a tengerészeti hatóság, vagy egyes katonai élelmezési hivatalok gabonakészletét helyezték zár alá.

A lefoglalás alsó határa egy métermázsas. Ha egy helyen ennél nagyobb mennyiség van készletben, az lefoglalható, mégha magánháztartásban volna is. Ha az áru zár alá van véve, a tulajdonos köteles az árunak átvételéig való megőrzéséről gondoskodni, mely kötelességének elmulasztása esetén büntetőjogi felelősséggel tartozik. A törvényes rendelkezésekhez kiadott végrehajtási rendeletek szerint az eljárásban részeseknek arra kell törekedniük, hogy a zár alá vett áru tulajdonosa lehetőleg önszántából adja el árúját a hadigabonatársaságnak és ne várja be a kény szerkisajátítást.

Jóllehet az egész Németbirodalom összes gabonakészlete zár alá van véve, e mennyiségből bizonyos célokra elkülönítések is történhetnek. Elsősorban áll ez a mezőgazdasági üzemek keretében, ahol a munkások bérüknek egy részét mindig kenyéryanagokban kapták ki. Ezt a mennyiséget azonban a törvény fejenként és havonként legfeljebb 9 kilogramm kenyérmagra szorítja le. A zár alá vétel alul még a vetőmagra szükséges gabona is kivételik, aminél tekintetbe veszik azt is, hogy a cukorrépaültvények sok helyen történt megszorítása folytán a gabonával bevetendő terület sok helyen megnövekszik. A malmok, amelyeknek zár alá vett gabonájuk van, ezt kiörölhetik, de a kapott lisztet kötelesek annak a községi köteleknek kiszolgáltatni, amelyben üzemük van.

A kereskedők és malmok – a vámmalmok kivételével – a zár alá vétel dacára továbbra is véghezjuttathatnak eladásokat, de az eladható mennyiség annak 50%-ára korlátozott, amennyit az illető malom január hó első felében

eladott. Ha tehát egy malom január 14-éig 3.000 mm. lisztet adott el, joga van a zár alá vett készletekből havonként 1.500mm. lisztet továbbra is eladni. Hogy mily áron, az nincs megmondva, mert az új rendeletből hiányzik a liszt árának megszorítására vonatkozó minden rendelkezés. A liszt árjegyzése az utóbbi időben lényegesen emelkedett a német piacokon s további emelkedés ellen a rendelet nem tesz kifejezett intézkedést, mert a kormány, úgy látszik, biztosra veszi, hogy az államilag lefoglalt mennyiségek mellett a szabad forgalomban maradó csekély mennyiség ára kénytelen lesz a hadigabonatársaság által valószínűleg kormányingerenciával alakítandó árakhoz alkalmazkodni.

A pékek és cukrászok a január első felében sültött napi átlag mennyiségnek kétharmadát süthetik ki naponként, ami által a péküzemeknek mintegy 25%-os megszorítása éretik el.

A szövetségi tanácsi rendelet 16. §-a a kisajátítás árkérdésére vonatkozólag úgy rendelkezik, hogy az áruért „megfelelő ár” fizetendő. Az olyan készlet, amely bejelentendő lett volna és nem jelentetett be, minden ellenszolgáltatás nélkül lefoglalható.

Amennyiben valamely árúra nézve maximális árak vannak megállapítva, az átvételi ár az áru maximális árának, minőségének és használhatóságának tekintetbevételével állapíthatik meg. A búza maximális ára most Németországban a report beszámításával 263 M., amely árat kifogástalan árunál bizonyára megfognak adni. Ha azonban az áru minősége nem felel meg a követelményeknek, megfelelő levonás tehető.

Nagy fontos kérdés a liszt ármegállapítása, mert a lisztre nézve nincsenek törvényes maximális árak megállapítva s így a rendelet értelmében a maximális ár helyébe az 1915. évi január első felének átlagos ára lépne. Ha már most a berlini jegyzéseket veszik alapul, akkor a búzalisztre nézve a nagyon magas, mintegy 39 M., a rozslisztre nézve pedig a szintén nagyon magas kereken 32 M. ár rezultálnék métermázsanként.

A rendelet 18. §-a szerint a gabona lefoglalása akkor is megengedhető, ha az egy telek (földbirtok) hozadéka, még ezen a telken fekszik s ily minőségében a polgári törvénykönyv 1120. §-a értelmében jelzálogi szavatosság alatt áll. A jelzáloghitelező kifogásolhatja a zár alá vételt, illetve a gabonának a szavatosság alul való elvonását, de a rendelet 18. §-a szerint e kifogás csak akkor érvényesíthető, ha a jelzáloghitelező javára már február 1-je előtt foganatosított a biztosítási végrehajtás az illető telekre vonatkozólag.

* * *

A hadigabonatársaság megszerzi a községek számára azt a lisztmennyiséget, amelyet az elosztóhivatal az illető község számára megállapított; ezenkívül köteles a tulajdonában lévő gabonából, amely az illető község területén fekszik, annyit engedni át az illető községnek, amennyi a nekik kiszabott „szükségleti mennyiségnek” megfelel. Ezen a módon meg van adva a lehetősége annak, hogy az egyes községek saját maguk lássák el magukat, amennyiben maguk őröltetik fel gabonájukat és osztják szét a lisztet a lakosság között. Másrészt köteles a hadi-

gabonatársaság abban az esetben, ha egy község több lisztet vett zár alá, mint amennyire szüksége van, a többletet átvenni és eladására törekedni.

Azok a malmok, amelyek a hadigabonatársaság részére őrleést végeznek, ezért megfelelő őrlési díjazásban részesülnek, amelynek magasságát még csak ezután fogja a kormány megállapítani.

Lefoglalt, vagy valamilyen állami szervezet tulajdonában lévő gabona őrlésénél köteles a malom a korpát a birodalmi kancellár által megállapítandó helyre szállíttatni. Az arról való gondoskodást, hogy a korpa az állattenyésztés érdekeinek megfelelően osztassék szét, akkorra halasztotta a kormány, amikor a készletek felvétele megtörtént.

Nagyon nehéz kérdés a liszt-használat szabályozása. Az újonnan alapított „Birodalmi kiosztóhivatal”, amelynek élén Delbrück, a statisztikai hivatal elnöke áll, gondoskodni fog a készletek elosztásáról és ki főrja számítani, hogy a meglévő készletekből mennyi jut az illető községnek. A lisztnek a pékek, cukrászok stb. között való szétosztása ezután a községi hatóság feladata lesz. Ez lesz felelős azért, hogy a népesség összes rétegeinek kenyérigénye egyenlő mértékben elégíttessék ki. Hogy ezt a feladatát minő módon végzi, a községi hatóság tetszésére bízatik. Joga van eltiltani, hogy a községben fehérüteményeket készítsenek, joga van egységes kenyér sütését elrendelni, sőt elrendelheti azt is, hogy kenyér csak rendőri igazolvány alapján legyen kiszolgáltatható. A rendelet 40. §-a megállapítja, hogy a községek maguk szabják meg az általuk eladott liszt árát, de ez ár ma-

gasságára vonatkozólag nem ad direktívákat.

* * *

Még a következő részletrendelkezések bírnak nagyobb érdekekkel:

A már kisütött készletek bejelentésére a szállodai-, vendéglői- és kávéházi üzemekkel kapcsolatos sütő üzemek is kötelesek. A bejelentésnek a községi előljárásnál kell töri ennie, amely egy bejelentési formulárét is írhat elő. Az ellenörzés szakértök útján történik. Erre vonatkozólag ajánlatos a céhek meghallgatása mellett per honoris causa vállalkozó szakértök alkalmazása. A szabályok megtartásának szigorú ellenörzése a helyi rendörség különös kötelessége. E célból a hatóság a rendörség rendelkezésére bocsátja a bejelentéseket. A hatóságok kötelesek a közönség figyelmét felhívni arra, hogy a készletek bejelentését elmulasztók a 16. §. szerint való elkobzáson kívül külön meg is büntethetök.

A birodalmi értékesítöhivatal székhelye Berlinben van.

A búza- és a rozskenyér egy bizonyos meghatározott formához és súlyhoz köthető. (Egységkenyér.) Fehérsütemények sütése az egyes fajtákra, mint egyes napokra is korlátozható.

B. T.

Adatok a magyarországi háborús szociálpolitikához.

A háborús szociálpolitikának főfeladata, hogy a szegény néposztályok itthon maradó részének emberséges megélhetéséről gondoskodják. E feladat kettős tevékenység elé állítja a közigazgatást. Egyfelől támogatnia kell azokat, akik a háború kitörése folytán önhibájukon kívül kenyérüket veszítették, illetőleg akiknek ke-

nyérkeresői és támogatói a zászlók alá vonultak, másfelől mindent meg kell tennie a közszükségleti cikkek drágulásának megakadályozása, helyesebben enyhítése és mérséklése végett, hogy a szegényebb fogyasztóközönség a termelök és közvetítök részéről ki ne uzsoráztassék. Ezeket a főfeladatokat mindenütt elismerte és magáévá tette az államhatalom, még nálunk is. Ami a drágaságellenes akciót illeti, tudjuk, hogy az intézkedések számában nincs hiány es alig telik el olyan nap, amelyen a hivatalos lap ne hozna egy olyan rendeletet, amely végeredményben valamely élelmiszer drágulásának bizonyos határok közé szorítását célozza, akár ár-megállapítás, akár requirálás, akár bizonyos a termelést és a minőséget, valamint a készletek felhasználás módját szabályozó előírás útján. Hogy ezek az intézkedések egytől- egyig késön jöttek, és nem elég erélyesek és céltudatosak, az ma már olyan közhely, amelyre kár lenne e helyen szót vesztegetnünk. Azt is mindenki nagyon jól tudja, hogy dacára annak, hogy Magyarország azon országok közé tartozik, amelynek gabonatermése a fogyasztást felülmúlja, a drágaság nálunk sokkal nagyobb méreteket öltött, mint az elég jelentékeny mértékben gabonabehozatalra szoruló Németországban. Azt hisszük, ez a tény egymagában elég beszédes és felment bennünket a magyarországi drágaságellenes politika behatóbb bírálatának a kötelessége alól.

Hát a bevonultak családtagjainak a segélyezésével hogy állunk? A magyar állam minden esetre azon volt, hogy az adott viszonyokhoz képest ezt a reá háramló nagyfontosságú feladatot tőle tel-

hetőleg teljesítse. Bizonyára lehetne e tekintetben is néhány kritikai megjegyzést tenni, de a mostani idők nem alkalmasak arra, hogy mindenütt a hibákat keressük. Ezek a hibák végeredményben ugyanis többnyire bizonyos osztályantagonizmusra és bizonyos osztálybűnökre vezethetők vissza, amelyek bírálattól a „Burgfriede” tartama alatt lehetőleg el kell tekinteni. De még így sem mulaszthatjuk el, hogy egy szomorú tényre rá ne mutassunk. Előre bocsájítjuk, hogy itten csak kivételekről van szó. Hogy kisebb vagy nagyobb száma kivételről-e, az végeredményben már egyre megy. A visszaélések, amelyekre itten célzunk, olyan természetűek, hogy itten nem is amenyira a frequentia, mint inkább a gradus, a visszaélések foka az elszomorító. És nem holmi felelősség nélküli riporterek, hanem ős régi magyar közigazgatási szerv: alispán állapította meg, hogy jegyzők visszaélnék a kezükben levő hatalommai, amelynek alapján elsőfokon ők határozzák meg, hogy a hadbavonultak családjai közül kiket illet meg az állami segély és kiket nem. Sok jogosult családot fosztottak így meg a segélytől s aki követelni meri a jogát, azt durva sértésekkel s fenyegetésekkel iparkodtak elnémítani.

A mostani nagy időkben azt várná az ember, hogy mindenki, de elsősorban a közösség által fizetett közegek teljes odaadással fáradoznak azon, hogy a hazáért mindenüket kockára tevők családjainak a nyomorán enyhíteni segítsenek, különösen, ha ez tőlük anyagi áldozatot nem igényel. Es mégis, vannak közhivatalnokok, akiknél a népellenesség, a paraszt iszony, a gonoszságra,

zsarnokoskodásra való velük született hajlandóság erősebb e köteleesség érzeténél. Hogy hányan vannak, nem kutatjuk. Reméljük nem sokan. De hogy ilyenek egyáltalában vannak, azt épen a magyar közigazgatás – hála Istennek – nagy többségben levő tisztességes harcosainak nem szabad eltúrniuk. A mostani véres háború egyik szomorú, de hasznos tanulsága, hogy a jövőre itt egy nagy tisztító feladat vár, amelynek bekövetkezése a magyar demokrácia egyik fontos programpontját kell, hogy képezze.

Dr. Vajda Mihály.

Bérmozgalmak Angliában.

Míg nálunk és Németországban a háború – néhány egész jejenkéntelen kivételtől eltekintve – majdnem teljes fegyverszünetre vezetett a munkások és munkaadók között, az angol munkásság ezzel szemben még a mostani nehéz időkben is más állás pontra helyezkedik és küzd „most is habozás nélkül osztályérdekeiért, anélkül, hogy ebben magát hazafias skrupulusoktól zavarni hagyják” – amint azt a német szocialistapárt vezető lapjának – londoni tudósítója jelenti. A nevezett lap-e megítélésben talán kissé túlmessze ment, mert hiszen – amint az ismeretes – az angol munkásság számos igen tekintélyes vezére ép oly fetetlenül rendelkezésére állott a kormányoknak, mint ahogyan azt franciaországi barátai tették. Ami azonban a tisztára szakszervezeti érdekeket illeti, az angol munkásság jelentékeny része, még pedig inkább a tömeg, mint a vezérek, tényleg kevés hajlandóságot mutat arra, hogy a csoportérdekeit az Egyesült Királyság

általános érdekeinek alárendelje. Ez egyike azon számos ellentmondásoknak, amelyeket a brit munkásság magában rejt: a szervezett munkásoknak, különösen a bányászoknak tízezrei jelentkeztek önkéntes elhatározásból hadi szolgálatra; ugyanakkor azonban az otthonmaradt munkások, ismét főképen a bányászok körében olyan forrongás keletkezett, amely, ha sztrájkra vezetett volna – amit az angol kormány az utolsó órában nagy erőfeszítések árán sikerült csak megakadályoznia – a hadviselés útjába rendkívüli nehéz, ségeket gördített volna – De a nyugalom és biztosság érzete még így sem lehet teljes. Dél-Wales felől sötét fellegek tornyosulnak. Az ottani bányamunkások február 5-én elhatározták, hogy április 1-én fel fogják mondani szerződéseiket és a napi túlmunkáért 5 shillinges minimális bért fognak követelni.

Közben egy másik bérmozgalm is kritikus stádiumba jutott. A Khaki-szövetfonó iparmunkásai hetek óta béremelést követelnek. Marsdenben már 1914. végén ezer takács megtagadta a túlórázást, ha a munkabért nem emelik. Sokkal komolyabb a leedszi 36.000 khakifonónó most folyó bérmozgalma, akik a béremelési tárgyalások eredménytelensége folytán sztrájkjal fenyegetőznek.

A munkáskövetelések mindig a háború és annak kísérőjelenlései (forgalmi nehézségek és spekuláció) folytán beálló élelmiszerdrágulásból erednek. Az élelmiszerdrágaság az oka a transzportmunkások mozgalmainak is. A vasutasok mozgalma egyre nagyobb arányokat ölt. Egy londoni gyűlésükön heti

bérüknek 5 shillinggel való emelését követelték. Egynéhány londoni motoromnibusz-társaság alkalmazottai már sztrájkba is léptek, állítólag azért, mert nem hajlandók esténként a Zeppelinek légi támadásától való félelemből hiányosan megvilágított utakon a szabályszerűen előírt menetsebességgel haladni. Végül megemlíthetjük még, hogy ugyancsak a magas élelmiszerárak következtében a hajógyárak vas- és acélmunkásai is elégedetlenek helyzetükkel és hetibérüknek kb. 2 shillinggel való emelését követelik.

Nem akarjuk-e mozgalmak jelentőségét túlozni, de biztosra vesszük, hogy az esetben, ha a német blokádnak sikerül, Angliában olyan roppantarányú drágaság fog beállni, amely mellett a mai arányok eltörpülnek és akkor az angol munkásmozgalom is még sokkal veszélyesebb jelleget és méreteket fog ölteni.

A japán nép jelleme.

E témáról Ternaki *Kobayashi* érdekes cikket írt a *Revue Internationale de Sociologie* XXII. évfolyamának 6. számába. Előrebocsájta, hogy a nyugati tudósok a japán népről a következő jellemrajzot szokták adni: A japánok szerintük büszkék, bosszúállóak, értelmesek, szorgalmasok, lovasiasak, udvariasak, bizalmatlanok, harciasak és hazafiasak. A szerző szerint azonban ezen általános és többféleképen magyarázható jellemvonásokon kívül ki lehet mutatni a japán népnek bizonyos szorosabban körülírt hajlandóságait, amelyek gyökerei a legrégibb őskorig nyúlnak vissza és amelyek a japán népjellemet élesebb megvilágításba helyezik.

Ezek a szerző szerint főleg a következők lennének:

1. *A tisztaság szeretete.* A régi időkben a házakat fehér fából építették és nem látták el díszítésekkel. Minden fajta eseményt felhasználtak arra, hogy új házat építsenek. A császári székhelyet gyakran áthelyezték. Az ilyesfajta ősi szokásoknak számos nyoma maradt fenn a shintoizmus szertartásaiban, a házasságkötési és temetési ceremóniákban és az egyébként kisszámú vallási ünnepekben.

2. *A termékenység megbecsülése.* Ez az enyhe éghajlat és a természeti kincsekben való gazdagság következménye.

3. *Az elszánt cselekvésre való hajlam.*

4. *A militarizmus.*

5. *A nacionalizmus.* A nemzet a japán ember szemében, az amerikaiétól eltérőleg, nem absztrakció, hanem az ősi alkotmányon alapszik, amely egy családban egyesíti az egész japán népet és a legtöbb népdal megihletője.

6. *Az ősök kultusza.* Ez megerősíti a családhoz és a törzshöz való ragaszkodást, a faji büszkeséget és a hősök kultuszát.

7. *Az utilitarizmus.* Ennek vallási jellege van. A japánok azt tartják, hogy a társadalmi jólét, az örömök és a bajok az istenektől származnak. Az istenek jóakarátát áldozatokkal és imádkozással igyekeznek biztosítani.

8. *Az optimizmus.* E tekintetben a japánok élesen különböznek a hinduktól.

9. *A praktikus gondolkodás.* A japánok nem adják magukat meddő spekulációkra és elmélkedésre.

10. *A fokozatos haladás.* A japánok nemcsak tevékenyen és

praktikusan, hanem rendszeresen is dolgoznak és a túlságos sie-téstől tartózkodnak.

Természetesen nincsen módunkban pontról-pontra ellenőrizni, hogy a japán író által a japán jellemre vonatkozólag 10 pontban felsorolt állítások exaktak-e. De a 8. pontot, amely szerint a japán népjellem egyik alapjellemvonása az *optimizmus*, az után az erkölcsi megítélés után, amelyben a japán szerző nemzete jellemét részesíti, mi is igen valószínűnek látjuk. És ha már a 8-ik pontról van szó, legyen szabad éhez még egy ártatlan megjegyzést fűznünk, A szerző azt mondja, hogy a hinduk pesszimisták. Csak legyen türelemmel! Majdha az ő nemzete is olyan közelről meg fogja ismerni brit barátait, mint a szegény hinduk, szintén veszíteni fog „optimizmusából”.

A világháború számlája.

A háborúhoz pénz, pénz és pénz kell, ezt az ismert mondást variálta Lloyd George, az angol kincstáros abban a hírhedt kijelentésében, amely arra ment ki, hogy a háborút az fogja megnyerni, ki tovább győzi pénzzel.

A pépnek ez a perdöntő szerepe nagyon lényeges csorbulásokat fog szenvedni ebben a háborúban. Valószínűleg az fog beigazolódni, hogy a pénz ugyan lényeges kelléke a háború érték- és anyagforgalmának is, de korántsem képviseli azt a döntő szerepet, amelyet eddigelé tulajdonítottak neki.

Ennek dacára rendkívül fontos és érdekes kérdés, hogy mibe kerül ez az óriási méretű háború? Ezt a kérdést tárgyalja Prof. Julius Wolf a jeles charlottenburgi nemzetgazdász „Die Kriegs-

rechnung” című iratában, amelyben *Bichet-féle* errára fogdrá számítástól eltérően nagy alapos-sággal kidolgozott adatokat tár az olvasó elé. Az 1870/71-iki hadjárat óta lefolyt háborúk tapasztalatai alapján a mozgósított egyé-nekre fejenként napi hat márkát számítottak, ami mellett a béke-létszám melletti kiadások is tovább folynak. Wolf kimutatja, hogy ez a számítás túlalacsony, mert köz-ben a pénz vásárlóértéke csökkent és új tényezők jöttek számításba. A napi hat márka e szerint a teljes felvonulás után elegendő ugyan, de a mozgósítás tartama alatt legalább napi hét márkát kell számítani. Hét-nyolc már-kánál többre csak Angliának kerül egy-egy katonája naponként, mert itt a nagyarányú tengerészet és a zsold emeli a tételeket. Orosz-országban viszont valamivel kevesebb a fejenkénti kiadás, mint Németországban vagy Ausztria-

Magyarországban a silányabb el-látás következtében. Ugyanezen okból Franciaországban is kisebb a napi tétel és azért is, mert Franciaország csapatai kizárólag saját földjén vannak, ahol az el-látás kevesebbe kerül. Átlag te-hát 7 márkát vesz fel Wolf a hadban álló katonák napi költsé-géül. Miután pedig föltétlenül ráme-gy 20 millió főre az európai háborúban mozgósított katonák száma, ennek folytán 150 millió márkára vehető a hadviselő or-szágok napi költsége, amiben Törökország költsége nincsen beleszámítva. Ebből a 150 millió-ból jut Németországra 40 millió, Ausztria-Magyarországra 20 millió és ellenségeinkre 90 millió. Ezek-hez a hatalmas számokhoz kell még venni a semleges államok kiadásait is, amelyeket a véde-kezés, a készenlét és minden fajtajú óvintézkedés okoz.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –

Szerkeszti: Zádor Pál.

A rokkantsági és az aggsági biztosítás halaszthatatlanná vált. Az Országos Munkásbizto-sító Pénztár igazgatósága már-cius hó 8-iki üléséből az aggsági és rokkantsági biztosítási törvény megalkotása érdekében a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez intéz fölterjesztést. A kérdést ha-lasztást nem tűrően aktuálissá természetesen a háború tette, de már az 1907. évi XIX. t. c-nek a képviselőházba való be-nyújtásakor is kormányprogramm volt az aggsági és rokkantsági biztosítás ügyének törvényes ren-dezése, s az 1907. évi február hó 8-iki ülésen a kereskedelmi

minisztérium akkori államtitkára Sztéryni József jelentette ki, hogy az aggsági és rokkantsági biztosítás a legközelebbi jövő fe-la-data. 8 év telt el, mióta ez a kijelen-tés a magyar képviselőház ter-mében elhangzott, kormányok jöttek, kormányok mentek azóta, de a rokkantakat és aggokat biztosító törvény tervezetét egyik sem hozta, bár ez alatt az idő alatt teljesen nyilvánvalóvá lett, hogy a pénztári intézmény be-tegsegélyezési terheit a rokkant-sági és aggsági biztosítás hiánya állandóan és aggasztó mértékben növeli. Ennek a ténynek az iga-zolására a fölterjesztés két fontos

adatra tereli rá a figyelmet, amelyek egyike az, hogy a betegség esetére biztosítottak 1911. dec. hó 31-iki állapot szerint 1,202.793-at kitevő számából 98.979-nek életkora az 50-ik évet meghaladta, a másik adat pedig az, hogy már 1911-ben 3480 oly egyént segélyeztek a magyarországi pénztárak, akiknek betegsége és segélyezése egy éven belül 140 napon át tartott. Sokszorosan fölülmúlja természetesen a 140 napi segélyt kimerítők számát azoknak a száma, akik a 140 napi (20 heti) segély-igény teljes kimerítése előtt szívességi bejelentéssel szereznek újból tagsági jogot és ezzel természetesen segélyezési igényt is.

Ezek a betegek te, akik pedig az 1891. évi XIV. t. c. indoklásában foglalt megállapítás szerint is rokkantaknak tekintendők s az ötven éven fölülieknek az a számottevő része, melynek ellentállóképességét a magas életkor, a táplálkozási és a lakásviszonyok a betegségekkel szemben már minimumra csökkentették, a pénztárakra oly terhet jelentenek, mely teherbírásukat állandó és kemény megpróbáltatásoknak teszi ki. Ezek segélyezése nem a be-

teggélyezés feladata, melynek teherbírását a háborúból nagyrészt csökkent ellentállóképességgel visszaérkező biztosítottak az eddigieknél is nehezebb anyagi feladatok elé állítják, hanem a rokkantsági és aggsági biztosítás. Az aggsági és rokkantbiztosítás azonban a külföldi példák tanulsága szerint, természetesen nem szorítkozhatik a biztosításra kötelezettek mai körére: ennek a két biztosítási ágának a népesség szélesebb rétegeit kell magába fogadnia különös tekintettel a háború rokkantjaira, akikről a gondoskodás állam és társadalom etikai kötelessége.

Az Országos Munkásbetegsegélyezési és Balesetbiztosító Pénztár fölterjesztése az új biztosítási ág teendőinek lebonyolítása szempontjából a maga kész szervezetét és 8 esztendő munkája tapasztalatait ajánlja a kereskedelmi kormány figyelmébe s a kormánytól az aggsági és rokkantbiztosításnak oly törvénnyel való megvalósítására kér iniciatívát, mely az aggoknak, a rokkantaknak és köztük a háború rokkantjainak biztosítását is az Országos Pénztár működési körébe utalja.

A háború és a munkásbiztosítás.

A munkáspénztárak és szociális biztosító intézetek a katonáknak téli ruhával való ellátása érdekében tél elején közös munkára egyesültek Ausztriában és munkájuknak, amelyeta belügyminisztérium is minden módon támogatott, már a múlt évi december hó 31-éig terjedő időről kiadott jelentés szerint is számottevően komoly eredményei voltak. A biztosítók a hideg ellen védő téli alsóruhák beszerzésére

a jelzett időpontig 515.032 K 52 fillért gyűjtöttek, s ezért a pénzért az ország védelmében harcoló katonáknak addig

129 606	gyapjú-alsóruhát,
79.261	lábszárvédőt,
85.000	meleg kapcát,
50.000 db	hóvédőszemüveget,
1.000	hósapkát és
1.000	ujjast szereztek be.

Hasonló, de méreteiben sajnos kevésbé jelentékeny munkát végeztek a téliruhák biztosítása

érdekében a hazai munkásbiztosító pénztárak is és ezekkel az akciókkal a pénztárak a humánus célokon fölül a saját érdekeiket szolgálják, mert hiszen a téli ruhával való ellátásuk eredményeképp biztosított tízezrei menekültek meg az átfázás-okozta és szervezetüket is megtámadó, meggyöngítő betegségektől azokat, akik különben a háború fáradalmaiból, nélkülözéseiből esetleg betegen visszakerülve, a pénztárak szolgáltatásait mint biztosítottak a legfokozottak mértékben volnának kénytelenek igénybevenni. *A pénztárak háború utáni anyagi helyzetüket biztosítják, javítják minden olyan áldozattal, amelyet a hadbanlévők és a hozzátartozók egészségeért hoznak.*

Az északi határszéli pénztárak újra munkában vannak. Az Országos Munkásbetegsegélyező- és Balesetbiztosító Pénztár január hó 26-iki ülésén történt bejelentés arról, hogy a homonnai kerületi munkásbiztosító pénztár már régi székhelyén látja el teendőit és hogy a kerületi pénztárnak a sátoraljújhelyi pénztár vendégszeretetét nem kellett igénybevennie. Ez a hír annál is örvedetesebb, mert a január hó 5-iki ülésén történt bejelentés szerint a pénztár hivatali és rendelőintézeti helyiségeit az ellenséges hadak valósággal földúlták. A fölmerült károk megbecslése iránti igényét a pénztár az illetékes hatóságoknál bejelentette. Ugyancsak a 26-iki ülésen jelentették be, hogy az eperjesi kerületi pénztár is visszatérhetett székhelyére és mikor ezeket a sorokat írjuk a munkásbiztosításnak az országban működő összes helyi szervei székhelyükön teljesítik már hivatásukat.

A munkáskórház a háború szolgálatában. Az Országos Munkáspénztár munkáskórházát tudvalevően már a világháború első hónapjában a hadvezetőségnek is rendelkezésére bocsájtotta. Ebben a gyógyászati tudományok és technika legmodernebb eszközeivel felszerelt, pavillonrendszerű kórházban, amelynek öt műtőterme van, a február hó 25-iki állapot szerint 320 beteg részesül gyógyító ellátásban, akik közül mintegy 240 a harcterek betegje és sebesültje.

A munkásbiztosítás teherviselői és a hadvezetőség Németországban együtt működnek a sérült és megbetegedett harcosok érdekében. Ebben az ügyben *Kaufmann* elnök vezetésével január havában értekezlet volt a Birodalmi Biztosítási Hivatalban, amelyen a porosz hadügyminisztérium, több biztosító intézet és szakszövetkezet, a nagy betegsegítőpénztári kötelékek, a rokkantbiztosítók és más testületek is részt vettek. *A munkás keresetképeség* visszanyerése érdekében szükséges rendszeres munka programja volt a megbeszélés tárgya. A német hadvezetőség komoly készséget mutat arra, hogy az ügy intézésére hivatott szervezetek kiépítése és a szükséges intézmények létesítése érdekében a munkásbiztosítás teherviselőinek a katonai hatóságokkal való szerves együttműködését biztosítsa.

Németországban a betegsegélyező pénztárak taglétszáma a háború alatt is emelkedett. A németországi munkapiacnak a háború alatt is kismértékű, de állandónak ígérkező javulása állapítható meg, a pénztárak jelentéseiből kitűnően ugyanis, a

biztosításra kötelezett férfitagok száma u. i. november 1-étől december hó elsejéig

4,957.507-ről 4,991.158-ra,

a nőbiztosítottak száma pedig ugyanezen az időtartamon belül

3,160.016-ról 3,228.483-ra

emelkedett.

A munkásbiztosítás halottai.

Hudec József, a Lemberg-városi kerületi betegpénztár igazgatója az osztrák képviselőház tagja január hó 28-án Karwinban mint menekülő halt meg, távol a várostól, amelynek dolgozó népét úgy szerette s amely élete javamunkájának színhelye volt. Hudec hitvesével és hat gyermekével menekült Karwinba az osztrák-lengyel fővárosból, amikor azt az ellenség szállta meg s otthontalanságát egyik harcoló fiának megsebesülése s másik harcoló gyermekének súlyos megbetegedése tette nehezen elviselhetővé. A megboldogult a munkásbiztosítás ügyének komoly, lelkes és áldozatra kész munkása volt és a haladó irányú szociálpolitikai szolgálatában mégis mint az osztrák képviselőház szociálbiztosítási bizottságának egyik legbuzgóbb és leglelkesebb tagja, úgyszólván mint legnagyobb galíciai pénztár igazgatója értékes munkát

teljesített. A *Szociálpolitikai Szemle legközelebbi száma fog megemlékezni a magyar munkásbiztosításnak azokról a munkásairól, akik életüket hazájuk védelmében áldozták fel.*

A düsszeldorfi helyi betegsegélyző pénztár Belgiumban, Namurben létesített fiókot. A fiók létesítését az tette szükségessé, hogy a szétrombolt védelmi művek helyreállítására egy düsszeldorfi cég nyerte el a megbízást, amely ott kizárólag német munkásokat alkalmazott, s azok természetesen tovább is a német betegségi biztosítás kötelékébe fognak tartozni.

Az „Alkoholizmus” XI. évfolyamának első száma föltűnő helyen *a következő emlékeztető szavakat hozza:*

„A szeszes ital, amelyet ellenségeink isznak meg, a mi szövetségünk. A szeszes ital, amelyet mi iszunk meg, az ellenségeink szövetségese.”

Ahol sok ember fordul meg, s elsősorban a munkásbiztosító pénztárak helyiségeiben az ilyen szövegű táblákat szembetűnő helyekre ki kellene akasztani. Az alkoholizmus elleni küzdelem – pénztári érdek.

Betegsegélyezés segélyezési joggyakorlat.

A gyógyszerészek árdrágító törekvései és a pénztárak. (Egy miniszteri döntés.) A nagyváradi kerületi pénztár és az országos gyógyszerész-egylet XXV. járásának igazgatósága között 1909. május hó 17-én, 1914. április 1-ig terjedő érvénnyel gyógyszer szállítási egyezmény jött létre. Az egyezmény 13. pontjának második bekezdése akként intéz-

kedett, hogy ha az egyezmény lejártá után új egyezmény létrehozása nem sikerülne, az egyezmény összes pontjai – az árendeménnyre vonatkozó második pont kivételével – továbbra is változatlanul érvényben maradnak; a második pontban említett árendemény tekintetében azonban a szerződő felek a m. kir. belügyminiszter döntésének vetik

alá magukat. Ez az egyezmény-kellő időben felmondott, s így 1914. április hó 1-én lejárt, minthogy pedig új egyezmény nem sikerült létrehozni, az egyezmény 13. pontjának második bekezdésében megjelölt helyzet állott elő és az Országos Pénztár a 13. pont 2-ik bekezdésében foglaltatnak megfelelően a m. kir. belügyminiszter döntését kérte az árendemény tekintetében. Am. kir. belügyminiszter 126995/914. VII/c számú leiratában arról értesítette az Országos Munkáspénztárt, hogy a fölvetett kérdésben a döntést elvállalja s az egyezmény 13. pontjának második bekezdése alapján az árendemény százalékos arányszámát az egyezmény szerinti mértékben állapította meg. A döntés következtében az 1909. május hó 17-én kötött egyezménynek az árendemény mérvét megállapító második pontja is változatlanul maradt tehát hatályban. A döntésnek különös jelentőségét a belügyminiszteri leirat indokolásában látjuk. Az indoklás u. i. a következőket mondja: a gyógyszerészek megélhetési föltételeinek kedvezőtlenebbé válása folytán úgy az 1909. év óta időnként kibocsátott, valamint a jövőben kibocsájtandó gyógyszerárszabványok is a gyógyszereknek, a gyógyszerkészítésekkel kapcsolatos munkáknak és a kiszolgáltatót gyógyszereket tartalmazó edényeknek árait a viszonyoknak megfelelően állapították meg és a jövőben is így fogják megállapítani; ennek következtében a viszonyok időközönként föllépő változásai folytán előálló eltérések már az új árszabványokban nyernek mindenkor kiegyenlítést. (51144/914).

Az 1898: t. c. 9 §-ának jelentősége a pénztár segélyezési kötelezettsége szempontjából.

Az eddigi gyakorlattól eltérő és a biztosításból folyó jogokat szabadelvűen értelmező álláspontra helyezkedett ebben a kérdésben a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1912. P. 478/5 sz. ítéletében, amelynek tartama a következő:

Igénylő *trachomában* szenvedő fiát magánszanatóriumban kezeltette és kérte a felmerült költségek megtérítését. Az Állami Munkásb. Hivatal az igényt a törv. 59. §-ára való tekintettel elutasította, a megokolás során a következőket állapítja meg: „Az a körülmény, hogy az államkincstárt, illetve az országos betegápolási alapot terhelik – az 1899: XXI. t. c. 9. §-ának a) pontja, illetve utolsó bekezdése értelmében – azoknak a betegpénztári tagoknak ápolási és szállítási költségei, kik bujakórbán vagy trachomában szenvedvén, kórházban, gyógyintézetben vagy hatósági megbízásból házilag gyógy kezeltetnek – *nem menti fel a pénztárakat tagjaikkal szemben az alól, hogy tagjaikat ezen betegségekből folyó gyógykezeléséről is éppen úgy gondoskodjanak, mint egyéb betegségekből kifolyólag és a pénztárak a tagokat e részben támasztott igényeikkel, az államkincstárra utalással el nem utasíthatják.* Önként értendő azonban, hogy a pénztárak ily esetben fölmerült költségeik megtérítését, ha az idézett törvényszakasz az esetre alkalmazható, az államkincstárral szemben az arra illetékes fórumok előtt érvényesíthetik, de semmiképen sem a választott bíróságok előtt.

Tanácsi döntés a helyi szervezeteknek retaxálási költségekkel való megterhelése tárgyában.

Az Állami Munkásbiztosítási Hivatal biztosítási tanácsa február hó 1-én meghozott 14293/911. számú határozatával döntött abban a. vitában, amely az Országos Pénztár és annak legnagyobb helyi szerve, a Budapesti ker. munkásbiztosító pénztár között merült fel arról, hogy az 1908. és az 1909. évi gyógyszer számlák és orvosi vénék retaxálásával fölmerült költségek fejében az Országos Pénztár a budapesti kerületit jogosan terhelte-e meg a retaxáltvények eredeti bruttó összegének 1%-át kitevő 6889 K 15 fillérrel. A tanács döntését, amellyel a most megjelölt összeg tekintetében a kerületi pénztár terhére a megtérítési kötelezettséget állapítja meg, lényegben a következőkkel indokolja:

Az 1907: IX. t. c. 100. §-ának 4. pontja az Országos Munkás-pénztár céljául tüzi ki a *gyógyszerek* és gyógyászati eszközök szállításával kapcsolatos kérdések rendezését; ilyen kérdés az is, hogy az ezekre vonatkozó rendelkezések a minőség, másrészt a főlszámított ártételek helyessége szempontjából mikép ellenőriztessenek. Az OMBP közgyűlése a raxálás középpontosított ellátását határozta el s a költségek fedezetéül azt az összeget jelölte meg, amely a helyiszervektől, számláik végösszege 1%-ának megfelelően e célra beszédendő összegekből adódik. Ezt a határozatot az Állami Hivatal jóváhagyta volt s ezek folytán a kerületi pénztárnak a szóbanlévő címen s a megállapított kulcs szerint való megterhelése jogos s a megterhelési összeg kiegyen-

ütését a kerületi pénztárnak külön föltételekhez kötni nincs joga.

Az önkéntes pénztári tagok járulékaikat az esedékesség napján maguk tartoznak befizetni, s ellenkező esetben, a biztosításból kilépőknek tekintendők. (Németbirodalom: Főbiztosítási Hivatali döntés.) A v.-i helyipénztár egy önkéntes tagjával szemben a beteglap kiállítását, megtagadta azzal a megokolással, hogy az illető már nem pénztári tag. A szóbanlévő önkéntes tag a v.:i. biztosítási hivatalnál tett panaszt, amely azt, mint alaptalant utasította vissza.

A döntés szerint a panaszos a 345-nek megfelelően járulékait az esedékességi napon maga tartozott volna befizetni, vagy saját költségére a pénztárnak megküldeni. A R. V. O. 393. §. szerint ugyanis a járulékok a pénztáraknál fizetendők be; a biztosításra *kötelezett* tagnak e köteleességgel szemben való mulasztása esetén a pénztárra háramlik a behajtás kötelessége, mert a kötelezett tag pénztári tagsága meg nem szüntethető. A biztosításra csak jogosult, de *nem* kötelezett tagoknál a helyzet más. Ha az *önkéntes* tag mulasztja el a járulékbefizetés kötelességének teljesítését, azt kell vélelmezni, hogy a tagnak a biztosításra vonatkozó érdeke szűnt meg, s a tag a biztosítottak közül kilép, s ezekkel szemben a pénztárt a behajtás munkája nem terhelheti. A panaszosnak a fönti ítélettel szemben benyújtott felszólamlását az *oldenburgi* főbiztosítási hivatal a következő megokolással utasította el: A panaszos sem vitatja, hogy a befizetést két egymást követő fizetési napon elmulasztotta, mulasztása következtében pedig tagsági joga a törvény erejénél fogva megszűnt.

Az a kifogás, hogy a fizetésre nem kapott felszólítást, nem áll meg, mert a járulékbefizetés-kötelezettséget a törvény és a gyakorlat nem köti az előzetes felszólításhoz.

Véglegesítés a halál után.

Czvetkovics Ferenc betegellenőr 1906 június hó elseje óta volt a budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár tisztviselője, s ennélfogva az Állami Munkásbiztosítási Hivatal rendelete »lapján 1911 január hó elsején őt a kerületi pénztár végleges tisztviselőjének nyilvánította volna. Ez az intézkedés az átszervezéskor nem történt meg, Czvetkovics Ferenc pedig időközben meghalt. A kerületi pénztár múlt év június hó 30-án véglegesítette Czvetkovicsot és az Országos Pénztár igazgatósága a f. évi március hó 8-iki ülésben hagyta jóvá a kerületi pénztárnak erre vonatkozó határozatát.

A tej szövetkezetek alkalmazottai biztosítási kötelezettsége.

gének kérdése körül a keresk. miniszter 51289/1913. sz. határozata igen sok zavarra és félreértésre adott okot, míg végre a szekszárdi kerületi munkásbiztosító pénztár előterjesztésére a keresk. min. a fenti határozat magyarázatképpen a m. kir. áll. munkásbiztosítási hivatal útján, közölte a nevezett pénztárral, hogy a biztosítási kötelezettség alól mentesített tej szövetkezetek fogalmán azok az egyesületek értendők, amelyek akként alakultak, hogy a gazdák és birtokosok a saját gazdaságukban termelt tej közös földolgozása és értékesítése végett összeállottak. Azok a magánosok, részvénytársaságok vagy éppen szövetkezetek azonban, amelyek a tejtermeléssel, annak földolgozásával és értékesítésével üzletszerűleg foglalkoznak, nem vonhatók a biztosítási kötelezettség alól mentesített tej-szövetkezetek fogalma alá, ezekre a keresk. miniszter 51289/1913. sz. határozata nem vonatkozik.

Munkásvédelem.

A munkásvédelmi internacionale. A Bulletin des Internationales Arbeitssamtes 1914. évi utolsó X–XII. számában olvasásuk, hogy a svájci szövetség-tanács múlt évi július hó 14-én köriratot bocsájtoit ki, amelyből kitűnően azt a javallatot, mely az iparban alkalmazott ifjúkoru munkások éjjeli munkájára és a nők és ifjúkoru munkások maximális munkanapjára vonatkozó nemzetközi megállapodás érdekében 1914 szeptember 3-án nemzetközi konferencia összehívását kívánta, a körirat kibocsájtásának napjáig Németország, Belgium, Spanyolország, Franciaország, Nagybritannia, Luxem-

burg és Hollandia fogadták el. Ausztria és Magyarország nem nyilatkoztak, Oroszország és Norvégia válasza pedig elvetették a konferencia tervét. Oroszország azzal okolta meg az elutasítást, hogy az 1913-ban tervbevett megállapodások az ország különös ipari viszonyainak a főbb részletekben nem felelnek meg, a bol-dog Norvégia pedig azzal, hogy saját törvényei mar jelentékenyen messzebbterjedő munkásvédelmet biztosítanak annál, amelyet az 1913. évi konferencia megvitatásra kerülő javaslatai terveznek. A konferencia tervét azóta természetesen el kellett ejteni. Németország, Belgium, Franciaor-

ország és Nagybritannia nem ülnek egymás mellé a zöld asztal körül és – kitudja?– 1915-ben is lesz-e olyan konferencia, amely a munkásvédelem minimál-programjának a megjavítása végett ül majd össze . . .

Gyermekek alkalmazása a vasúti pályaszolgálatban. Az Országos Munkásbiztosító Pénztár az Állami Munkásbiztosítási Hivatal útján előterjesztést tett volt a Kereskedelemügyi Miniszternek, amelyben a kereskedelmi kormányt a gyermekek vasúti üzemekben való alkalmazását megszorító rendelkezések kibocsátására kérte. Az Országos Pénztár konkrét kérelme az volt, hogy a vasutak 12 évesnél fiatalabb gyermekeket ne alkalmazzassanak s az ennél idősebb gyermekek is csak tízes csoportokban munkafelügyelő vezetésével és csak nappal, legfőljebb nyolc órán át teljesíthessenek szolgálatot és hogy a gyermekeket csak a pályának a fütől való megtisztítására használják. Az előterjesztés megtételére az adott okot, hogy az igazgatóság egy vasúti pályaszolgálatban alkalmazva volt 8 éves gyermek részére volt kénytelen járadékot megállapítani.

Az Állami Hivatal 18,334/914. számú leiratából kitűnően a kereskedelemügyi miniszter az Államvasutak igazgatóinak érkeztetésén hozott határozat alapján, a magyarországi vasutaknál alkalmazható gyermekekre vonatkozóan a minimális életkor nem 12, hanem 10 évben állapította meg.

Az Országos Pénztár az Állami Hivatal leiratában foglaltokról január hó 26-iki ülésében sajnálattal vett tudomást, az ügynek a munkásvédelmi progresszió színvonalán álló megoldása érde-

kében azonban további lépéseket nem tehet, mert törvénybiztosította jogainak korlátolt voltánál fogva cselekvési lehetőségeit már azzal kimerítette, hogy az óvintézkedések szükségességére az illetékes tényezők figyelmét felhívta.

Megjegyezzük, hogy az Országos Pénztári előterjesztésnek az a kívánsága, hogy a gyermekek tízes csoportokban és felügyelet alatt végezzék munkájukat, tárgyalanná vált, mert a miniszteri rendelkezés szerint a gyermekeket tízes csoportokban s egy-egy pályafentartási munkás felügyelete alatt fogják foglalkoztatni.

Az 1913. év munkásvédő törvényalkotásai.

Franciaországban június hó 17-ikén hirdették ki a *gyermekágyas nők* foglalkoztatásáról és segélyezéséről szóló új törvényt. Minden oly munkásnő, akin a terhesség láthatólag fölismerhető, fölmondás nélkül elhagyhatja a munkáját. A lebetegedés előtt és után 8- 8 egymásután következő héten a munkából való elmaradás nem lehet ok az elbocsátásra. Ipari és kereskedelmi üzemekben neai szabad nőket négy héttel lebetegedésük előtt foglalkoztatni. Minden bérnőkasszónak lebetegedés esetén segélyre van igénye, amely a lebetegedés előtt és után nyolc hétig tarthat, föltéve, hogy a bérnőkasszón orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy munkáját egészségének veszélyeztetése nélkül nem folytathatja. A segélyt egészben vagy részben naturáliákban lehet szolgáltatni. – Egy június 21-én kelt dekrétum 14 évesnél fiatalabb fiuknak és 16 évesnél fiatalabb lányoknak *áruházakon* és *áruüzleteken* kívül levő árusító helyeken való foglalkoztatá-

sát tiltja el. A 14-16 éves fiukat és a 16-18 éves lányokat ilyen helyeken naponta csupán hat óra hosszat, de egyfolytában két óránál nem hosszabb ideig szabad csak foglalkoztatni. Ha a hőmérséklet 0-foknál alább süllyed, úgyszintén este 8 óra után az ilyen árusítóhelyeken nőket egyáltalán nem, a férfialkalmazottak közül is csak a 18 éveseknél idősebbeket szabad dolgoztatni. – Szeptember 22-én oly rendelet jelent meg, amelyben megállapították, hogy mily óvórendszabályokat kell alkalmazni az idő viszontagságaival szemben azoknak a megvédésére, akiket az üzleti helyiségeken kívül levő árusítóhelyeken foglalkoztatnak. – 1913 december 31-én törvényvé vált a *szénbányákban* a munkaidőre vonatkozó törvényjavaslat, amely 1914 július lén életbe is lépett, a 8 órai maximális munkaidőt, amely eddig csak a vájárookra volt érvényei, a föld alatt dolgozó valamennyi munkásra kiterjeszti. A szállítószemélyzet napi munkaideje 1916 július 1-éig átmenetileg 8 és ½ óra lehet. A munkaidőt ezentúl nem az összes legénység, hanem minden zsákmány és minden munkakategória szerint külön kell számítani. A zsákmánytartamot az utolsó munkás szabályszerű leszállásától az első munkásnak szabályszerű fölérkezétségéig számítják; ha a le- és fölzállás különösen időrabló, akkor e szabálytól a törvényben meghatározott módon eltekintenek. Érvényben maradnak azonfelül a korábbi szabályok, amelyek tartós kivételek engedélyezésére, a munkaközi szüneteknek a szakmány tartamába való beszámítására és a munkaadóknak arra a köteletségére vonatkoznak, hogy a mun-

kasokat a törvényszerű időben felszállítsák. A törvény további rendelkezései kivételes munkaidőmeghosszabbításról, a leszállás és a felszállás idejéről, a szokásos, vagy egyezményes rövidebb munkaidőről, valamint a kihágásokról szólnak.

Németországban a szövetségstanács otthoni munkáról szóló 1911. évi törvény alapján műhelyszabályzatot adott ki azokról az otthoni munkahelyekről, amelyekben szivarkészítés 1, vagy dohánypreparálással foglalkoznak és amelyekben csak egy és ugyanazon család tagjai dolgoznak, vagy a családhoz nem tartozó oly személyek is, akik nincsenek a vezető munkáltató felügyelete alatt. Azokra az otthoni munkahelyekre, amelyekben gyermekeket alkalmaznak, az 1903. évi gyermekvédő törvény rendelkezései érvényesek, de ily munkára idegen gyermeket egyáltalán nem és a saját gyermekeik közül is csak a 12 évnél idősebbeket alkalmazhatják a szülők. A 16 évnél fiatalabb gyermekeket este 8 órától reggel 8 óráig, továbbá vasár- és ünnepnapokon nem szabad dolgoztatni. A gyermekek deli pihenőjéül legalább két órai idő biztosítandó. Nyers dohánynak, vagy kész szivaroknak a munkahelyeken való raktározását ez a műhelyszabályzat nem engedi meg. Az *Északamerikai Egyesült-Államokban* szövetségi munkügyi minisztériumot létesítettek a március 4-én kelt törvénnyel. Március 3-án bocsátottak ki oly törvényt, amely a nyolcórás munkanapot bizonyos, a szövetségi kormány által folyókon és kikötőkben végeztetett munkákra terjeszti ki. Az északamerikai Unió egyes államaiban 1913-ban szá-

mos munkástörvényt alkottak. Ezek közül a legfontosabb egyike az a törvény, amely nők és fiatalok munkájának minimális munkabéret megállapító hivatalok létesítéséről szól. Ily törvényt 8 szövetségi állam alkotott s egy 9-ikben (Massachusettsben) már 1912-ben alkottak ilyen törvényt és ezt 1913-ban kiegészítették. Az ipar felügyeletről szóló törvényt mintegy 20 államban módosították, javították. Gyermekvédő törvényeket 31 államban alkottak. 12 állam alkotott oly törvényt, amely szerint az üzemi balesetet be kell jelenteni, 6 állam pedig a hivatásos bejegyzések bejelentésére kötelezte a kezelő orvosokat. A vasúti üzemből biztonsági rendszabályokat alkotott 26 állam. A bányamunkások védelme 15 állam törvényalkotásának volt a tárgya. Még több államban alkottak szabályrendeletet a gyári munkások életének és egészségének megővéséről. Balesetkártalanító törvényt alkotott 7 állam és így már összesen 22 államban van ilyen törvény. Az állami munkások napi nyolcórás munkaidejét 2 állam rendelte el. Oregonban a gyárakban a napi maximális munkaidőt 10 órára korlátozták és több állam veszélyes iparágakra nézve maximális napi munkaidőt állapított meg. Massachusetts és Newyork államok munkaszüneti törvényeket alkottak, 3 más állam pedig munkaközvetítő intézetek létesítéséről hozott törvényt.

Oroszország 1913-ban az ipari üzemekre vonatkozó balesetelhárító rendszabályokat bocsátott ki, amelyek az épületek, a munkahelyek, a lépcsők stb. alkatára továbbá a robbanóanyagokkal és mérgekkel való eljárásra, gyer-

mekeknek és nőknek veszélyes munkáknál való alkalmazására, kazánok és gőzgépek berendezése és kiszolgálására, s balesetek esetén adandó első segély nyújtására vonatkoznak. Április hó 13-án olyan rendelet bocsátott ki, amely az ólomkészítmények gyártásával foglalkozó gyárak és műhelyek berendezése és üzemek tekintetében tartalmaz rendelkezéseket. 15 évesnél fiatalabb gyermekek ilyen üzemekben egyáltalán nem alkalmazhatók, a 15-17 éves munkások pedig csak oly munkákra, melyek végzése nekik nem teszi ki. A maximális munkaidőt a munka veszélyességéhez képest 5-10 óra közötti időtartamban állapítja meg a rendelet, amely azt is kimondja, hogy az ily üzemekben dolgozó munkásokat legalább kétszer havonta orvosnak kell megvizsgálnia. A rendelet egyéb rendelkezései a munkások testi tisztálkodására, a munkaruhák tisztítására s a munkahelyek tisztántartására vonatkoznak, s a rendelet előírja, hogy az ily üzemekben a munkahelytől elkülönített mosdó és öltözőhelyiségeket kell berendezni.

A gyermekágyas nők védelmét a német szövetségtanács (Bundesrat) 1914. december hó 3-ikán a háború időtartamára kiterjedő érvénnyel rendeletileg szabályozta. A szóbanlévő rendelet értelmében azok a szülő nők, akiknek férje hadi szolgálatot teljesít, vagy háborúban szenvedett sebesülés, vagy megbetegedés folytán kereset nélkül vannak, akkor is gyermekágyi segélyben részesítendőek, ha nem tartoznak a biztosítottak körébe. Ugyancsak segélyben részesíten-

dők azok a szülő-nők is, akiknek férjük még nem vonult be hadi szolgálatra, ha betegség esetére az utolsó 12 hónap során 26 hétig, vagy a lebetegedést megelőzően egyfolytában hat hétig biztosítva voltak. A segélyt az a pénztár szolgáltatja ki, melynek a férj biztosított tagja volt s a pénztáraknak az általuk így kifizetett összegeket az állam téríti meg. Az állam nyújtotta segélyek a következők: 1. 25 márka hozzájárulás a szülés költségéhez. 2. Gyermekegényi segély hétköznapi és vasárnapok után ágyként napi 1 márka 8 héten át, de a lebetegedés után még legalább hat hétig. 3. 10 márkás hozzájárulás

az orvos- és baba igénybevételével esetleg fölmerült költségekhez. 4. Szoptatási segély (Stillgeld) a szülés időpontjától terjedően 12 héten át, illetve addig, míg az anya maga szoptatja újszülöttjét. A rendelet a pénztárakat az orvosi-, a baba- és a gyógyszersegélynek természetben való kiszolgáltatására is feljogosítja.

A háborúban elpusztuló emberéletek tízezeinek pótlását nagy állami és nemzeti érdekek is parancsolják. Ezeknek az érdekeknek megértéséből született meg az a rendelet, amelyben a németek *cselekvő* hazafiságának megnyilatkozását látjuk és . . . irigyeljük.

A munkanélküliség ellen.

A hadifoglyok munkabére. A hadifoglyok nagy száma egyfelől s másfelől az egyes iparágak és a mezőgazdaságban érezhető munkahiány minden hadviselő államban aktuálissá tette azt a kérdést, vajjon a hadifoglyok az illető ország munkásságának sérelme és károsodása nélkül a termelő munkába miképp volnának bevonhatók. Az ipari vállalkozóknak, a nagy- és a kisgazdáknak természetesen elég korán ráterelődött a figyelmük azokra a kisebb termelési költségekre és nagyobb hasznokra, amelyek a hadifoglyok alkalmazása révén elérhetők, s alkalmazásuk feltételeinek szabályozása ezért különösen Franciaországban és Németországban úgy a munkáltató és a munkásérdekeltségek, mint a hatóságok figyelmét is lekötötte. A munkásság érdekei azt kívánják, hogy a hadifoglyok munkaereje ne legyen számottevően olcsóbb árú, mint a szervezett munkásé. Egy

ilyen helyzet u. i. a gyárosnak, a bányatulajdonosnak, a vállalkozónak és a birtokosnak a saját fajához, nemzetéhez tartozó munkás és a fogollyal dolgoztatás esetében kecsesgató nagyobb haszon között enged csak választást, az ilyen választást pedig a tőkének a mennél nagyobb gyarapodásra irányuló törekvése dönti el, amely törekvés természetesen a nagy nemzeti fölbuzdulások idején sem szünetel. Németországban a Birodalmi Belügyi Hivatal és a porosz hadügyminisztérium már december elején megállapította azokat az alapelveket, amelyek a hadifoglyoknak munkára-alkalmazásakor szem előtt tartandók, s ezek az elvek a következők:

Minden konkrét esetben a munkapiac állását nyilvántartó és munkaközvetítő szervezetek központja, a „*Reichszentrale der Arbeitsnachweise*” elbírálása alá tartozik annak az eldöntése, hogy hadifoglyok alkalmazása a munka-

piac helyzete, tehát a munkakereslet és munkakinálata közötti aktuális viszonyra való tekintettel a hadifoglyok alkalmazása megengedhetőnek látszik-e. A „Reichszentrale” minden oly esetben, amikor erre vonatkozó véleményét megadja, egyben azt is közölni tartozik, hogy a *napszámosságok* a szóbanlévő helységben átlag mily napibér ellenében dolgoznak, s annál alacsonyabb napibér mellett a hadifoglyok sem alkalmazhatók. Azok a hadifoglyok viszont, akik tanult munkások (*szakmunkások*), – ha szakképzetségüknek megfelelő munkára alkalmaztatnak – szintén csak a német szakmunkáséival azonos bérfeltételek mellett dolgozhatnak, s alkalmazásukra azok a napi- és darabbérek irányadók, amelyeket az illető helységben a német munkás kap a munkájáért. A most lényegükben ismert föltételek megtartása tekintetében az ellenőrzést a rendelet ipari üzemekben az iparfelügyelet, a bányauzemekben pedig a területi bányafelügyelet hatáskörébe utalja. Vitás esetekben a szakmunkára alkalmazott hadifogoly bérének megállapítása tekintetében az az elv irányadó, hogy a *szakmunkás-hadifogoly* bérének azt a napibért, amelyet az illető helységben a *tanulatlan* német munkás munkájáért fizetnek, legalább 50%-kal kell meghaladnia.

A német munkásnak a német vállalkozó üzemében való mellőzését, a munkanélküliségnek a német munkások körében való további kiterjedését, a német nemzeti védelem háborújának tartama alatt ilyen szigorú kormányintézkedésekkel kell meggátolni.

Nagybritannia kormánya és a háború-okozta bajok megelőzése és enyhítése érdekében széleskörű munka alapjait vetette meg. A teendőket ellátó nagyválasztmány fő feladatát a *munkanélküliség elleni küzdelemben* látja és a helyi hatóságokat egy körirattal a munkanélküliség leküzdése érdekében eredményt ígérő minden eszköz igénybevételére hívta föl. A választmány a közszállítások dolgában intézkedő állami hatóságokkal is érintkezésbe lépett, hogy lehetőség szerint mennél többen részesedjenek a közmunkákban és a nagyszabású útpépítések azonnali megkezdését szorgalmazta az illetékes hatóságoknál, amelyek azután (*450.000 font sterlinget 10 millió 800.000 koronát*) bocsájtott rendelkezésre.

Néhány iparág és néhány vidék kivételével a munkanélküliség szerencsére Angliában is kisebb méreteket öltött, mint ahogy azt kezdetben hitték. A munkanélküliség inkább az aszszonyok között vált érezhetővé s ezért a *női munkaalkalmak* teremése érdekében külön bizottság lépett akcióba, amelynek a bajok enyhítésében a helyi albizottságok munkáját is igénybe vette. A bizottságok számos *foglalkoztató-műhelyt* létesítettek nők számára és a munkásnők tízezeinél arra használták föl a munkanélküliség idejét, hogy őket *szakmunkásokká képezzék ki* s így a háború utáni megélhetésük föltételeit biztosítsák. Végül ezeknek a bizottságoknak a munkáját dicsérik azok az intézkedések, amelyeket Nagybritanniában a terhes és a gyermekágyas nők sorsának lendítése érdekében foganatosított.

A munkanélküliség elleni küzdelmet az állam akként is támogatja Nagybritániában, bogy azokat a szakegyesületeket, amelyeknek a háború folytán a munkanélküliek segélyezésére különösen magas kiadásai voltak, rendkívüli hozzájárulásokkal segíti. 1914. évi december hó 31-éig bezáróan 156 oly szervezet, amelynek összesen 232.880 tagja van,

41.775 font sterling segítséget kapott így. Az állami támogatás legnagyobb mértékben a gyapjú textiliparban főnnálló munkanélküliség vette igénybe és ebben az iparágban 117 oly szakegyelet, melynek összesen 181.970 tagja van, 37.437 font sterlingnyi háborús hozzájárulást kapott a Kereskedelmi Hivataltól.

Balesetbiztosítás.

Az osztrák bányamunkásság balesetbiztosítása. Az osztrák *Beichsrat*-nak a szociálpolitikai haladás céljait szolgáló törvényalkotások tekintetében való meddősege miatt kellett panaszkodnia dr. Otto *Bauer*-nak az 1912-iki ausztriai szociáldemokrata pártkongresszuson, s referátumában keserűséggel állapította meg, hogy Ausztriában 1907. óta, tehát öt év alatt, mindössze három törvényt hoztak az ipari munkásság védelmére. Amióta a jeles szociálpolitikus panasza a kongresszuson elhangzott, több, mint két év telt el, de a panasz – sajnos – nem sokat vesztett aktualitásából. Az 1914. év ismét talán egyetlen igazán jelentős törvényt hozott – az is a 14. §. segítségével menekülhetett ki a parlamenti obstrukció iszapjából – s ez a bányamunkások balesetbiztosító törvénye.

A törvény – mely az 1914. április 8-iki kormányrendelettel lépett életbe – a bányák rab-szolgái számára Wienben, a birodalmi fővárosban székelő szakszövetkezeti balesetbiztosító intézet létesít, egy 1914. év december 15-én megjelent rendelet pedig az új balesetbiztosítással kapcsolatban létesített választott bi-

róságok szervezetét és működésük szabályait állapítja meg. A birodalom területén a rendelet szerint 8 ilyen választott bíróságot szervez, s azok székhelyeiül *Wient, Mährisch-Ostraut, Brüxöt, Prágát, Grácot, Klagenfurtot, Triesztet, Krakkót* és az azóta oroszoktól megszállott *Drohobycot* jelöli ki.

A rendelet a bányamunkások területiális balesetbiztosító intézetei által el nem ismert kártalanítási igények dolgában való itékezést utalja a választott bíróságok hatáskörébe, s ugyancsak ezeknek a bíróságoknak illetékességét állapítja meg a rendelet a bányatársulások és a bányász-balesetbiztosító intézetek között keletkező oly viták eldöntésére is, amelyek a – bajul és szegyenkép tovább is fenmaradó – bányatársulások ügynevezett „Provisions-Kasse”-inak (jutalék-pénztárainak) szolgáltatásai kapcsán merülnek fel.

Az osztrák bányamunkásság sorsáról szólván, egy társadalompolitikai kuriózumra is rá kell itt mutatnunk: Ausztria az 1912-es törvénynek azt a rendelkezését, mely szerint a bányá-üzemekben a munkások bérét legalább két hetenként kell kifizetni, 1914. augusztus hó 29-én

– a háborúra való tekintettel – hatályon kívül helyezte.

Az 1914. évi balesetbiztosítási költségek fedezésére szedhető járulékelőleg nagysága és kivetési módja tárgyában az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár elnöksége február hó 9-iki határozatával annak kimondását javasolta az igazgatóságnak, hogy az Országos Pénztár az 1907. évi XIX. t.-c. 43. §-ával biztosított jogkörében, az 1914. évi balesetbiztosítási költségek fedezetetadó járulékokra előleget vegyen fel s az előlegek kivetése az 1914. évről benyújtandó munkabér-kimutatásokban bevallott összegek alapján történjék. Az egységdíjtételek tekintetében az elnökség *Sarkadi* igazgatónak azt az álláspontját fogadta el, hogy – miután a hadi állapot folytán az egységdíj tétel meghatározására a megfelelő számítási alap meg nem található, az előlegkiróví munkáját pedig az Országos Pénztár fizetőképességének megóvíása és biztosítása érdekében sürgősen meg kell kezdeni – egységdíj tételekűl az 1913. évi segéddíjtételek állapítassanak meg. Az egységdíjtétel tehát a felosztókiróví üzletágban: *0.00045*, a tőkefedezeti üzletágban pedig: *0.00075*. A kiszabott előlegek hat egymásután következő, egyenlő havi részletben fizetendők meg és pedig az első részlet a kivetés kézbesítésétől számított 15 nap alatt, a további öt részlet pedig mindig a hó első napján. Ha valamely részlet az esedékesség napján nem fizettetnék meg, az előlegből még kiegyenlítettlen teljes hátralék egyszerre válik esedékessé és természetesen behajthatóvá is.

A fönt ismertett javaslatot az igazgatóság március hó 8-iki ülésén tárgyalta s azt, mint lapzartakor értesülünk, Gratz Gusztáv dr. országgyűlési képviselő, igazgatósági tag következő módosításaival fogadta el:

1. A tőkefedezeti eljárás alá eső vállalatokra nézve – tekintettel az azokat terhelő balesetbiztosítási költségek magas voltára – az 1914. év május hó 31-ikéig befolyt összegek az 1913. év javára számítandók be.

2. A tőkefedezeti üzletágban a 48-as veszélyességi arányszámnak megfelelően 1000 koronára eső járulékot 1913-ra 45 koronában állapítja meg az igazgatóság s az így fedezetet nem találó költségek pedig már az 1914. évet terheljék. A többi veszélyességi arányszámokba besorozott üzemekre nézve a járulék ennek folytán szintén a 0.00045-ös egységdíjtételnek megfelelően csökkentendő.

Baleseti járadék címén az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár 1914 decemberében 16.323 járadékosnak összesen 380.567 K-t, 1915 januárjában pedig 16.611 járadékosnak összesen 372.264 K-t fizetett ki.

A hadbavonult munkaadók s a balesetbiztosítási terhek. Az Országos Pénztár elnöklése január hó 26-án tartott ülésében a hadbavonult munkaadókhoz üzembesorozási és balesetbiztosítási járulék-kiróvísi ügyekben intézett igazgatósági határozatok, felhívások és levelek kezelése tárgyában úgy határozott, hogy a hadbavonult munkaadók között külömbiséget kivan tenni, aszerint, amint a hadbavonult munkaadó

üzemet megbízott által hadbavonulása tartama alatt is fenntartja-e vagy megszüntette.

Ennek megfelelően az elnökség kimondta, hogy minden oly üzemet, mely a háború alatt az üzemtulajdonos hadbavonulása ellenére is fennáll, a más, normális körülmények között működő üzemekkel egyenlő elbírálásban és elbánásban kell részesíteni. Ha tehát az igazgatóság határozataival szemben az ily üzemek részéről reklamáció, felebezés, nem érkezne, azokat jogerősnek kell tekinteni, s ha az ilyen üzemek az Országos Pénztár egyszerű leveleire és felhívásaira a kitűzött határidőn belül az adatokat nem szolgáltatnák be, úgy az adatok a rendelkezésre álló hivatali fellejegyzésekből állapítandók meg. Azokkal a hadbavonult munkaadókkal szemben, akik hadbavonulásuk folytán üzemüket bezárták, munkásaikat elbocsátották, az elnökség álláspontja szerint, a rendelkezésre álló adatok alapján az O. P. összes baleseti követeléseit biztosító óvadékoszerű előlegek róvadók ki, de a behajtással megbízandó helyi szerveknek arra is utasítást kell kapniok, hogy ha a behajtás során oly körülmény merülne fel, mely a hadbavonult existenciális érdekeit fenyegetné, az esetet az O. P.-nak azonnal jelentsék, hogy az igazgató az eljárás felfüggesztése iránt mindenkor soronkívül intézkedhessek.

Az elnökségnek helyes, meri az intézmény és a munkaadók egyetemének érdekét is szem előtt tartó felfogása szerint a munkaadó azzal, hogy hadbavonult még nem mentesül munkásbiztosítási terheitől; ha üzleti haszonra számító vállalkozását távolléte tartama alatt is fenntartja, üzemének

a terhek viselésében is részesednie kell. Ha az ilyen hadbavonultakkal szemben megindított behajtási eljárás valami speciális okból sérelmes volna, úgy a sérelem kiküszöbölésénél a hadbavonultakkal szemben előírt speciális közigazgatási eljárás gondoskodik. Ha az O. P. ezeken túlmenő előnyöket biztosítana a hadbavonultnak, a járulékelévülés veszélyét is magára vonja, ami a hadbavonult munkaadó munkásbiztosítási terhének a munkaadók összességére való áthárítását jelentené.

A székesfőváros szavatossága az általa vállalatba adott munkákkal kapcsolatos balesetbiztosítási járulékok tekintetében.

Az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár a balesetbiztosítási járulékok tekintetében kiállítandó szavatossági nyilatkozatok kérdésében Budapest székesfővárossal megállapodást kíván létesíteni s a megállapodás tartalma tekintetében a f. év január hó 26-án tartott ülésben a következőket határozta:

1. A székesfőváros tanácsa az Országos Pénztárnak, a főváros által vállalatba kiadott munkákról, a vállalkozók nevét és a vállalati összegeket föltüntető közlést ad. 2. A tőkefedezeti üzletágba tartozó üzemeknél, illetve az Országos Pénztár részéről taxatív felsorolt üzemágakat érintő munkáknál, Budapest-Székesfőváros levonásba hozza a vállalkozótól az Országos Pénztár által előre meghatározott egységdíjtétel szerint számítandó összegeket, s azokat a munkaadók beleegező nyilatkozata alapján közvetlenül az Országos Pénztárba szállítja be. 3. Ezzel szemben az Országos Pénztár oly általa

nos nyilatkozatot állít ki a Budapest-Székesfőváros részére, mely szerint a fővárost a 2. pont alatt felsorolt üzemágakat érintő munkálatokon kívül velünk szemben nem terheli szavatosság és hogy a 2. pont alatt felsorolt munkálatok tekintetében a szavatosság alól levont összegnek megfelelő munkabér erejéig szintén mentesül. Az elnökég Budapest-Székesfőváros tanácsának elhatározására kívánja bízni, hogy a 2. pont alatt megjelölt összegek beutalására vonatkozó engedélyezést a vállalati szerződésbe kikötésként felveszi-e, vagy sem, azonban elvben már most hozzájárul egy oly megoldáshoz, mely szerint az Országos Pénztára vonatkozó engedmény-iratokat a munkaadótól közvetlenül tartózzék megszerezni és a fővároshoz eljuttatni. Erről a határozatról az O. P. a székesfőváros tanácsát átírat kapcsán már értesítette is.

Az óvadékszerű baleseti járulékelőlegek kirovása. Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár elnöksége az óvadékszerű baleseti járulék-előleg szedése tárgyában a március hó 8-án összeülő igazgatóságnak a következő javaslatot kívánja előterjeszteni:

Az Országos Pénztár igazgatósága az 1907. évi XIX. t.-c. 43. §-a alapján az 1915. évi óvadékszerű baleseti járulék-előlegek kirovása tárgyában a következőket határozza:

Az óvadékszerű előleg kirovandó az 1915. évre minden oly esetben, amikor

1. valamely munkaadó ellen jogerős bírói ítélettel megítélt követelés erejéig bírói foglalás, illetve végrehajtás vezetettik;

2. amikor valamely munkaadó

fizetőképessége tekintetében alapos aggályok merülnek fel, s azok legalább 2 különböző helyről beszerzett egyértelmű információ alapján megerősítettnek;

3. amikor valamely munkaadó ellen csőd nyitattik;

4. amikor valamely üzem helyének az üzem természetéből folyó gyakori változása a járulék későbbi behajtását előreláthatólag megnehezítené;

5. amikor valamely üzem és az azt fentartó vállalat megszűnik;

6. amikor valamely külföldi munkaadó belföldön ideiglenesen tart fön üzemet;

7. s végül, amikor valamely munkaadó maga kéri azt, óvadékszerű balesetbiztosítási járulék előleg vettessék ki az illető munkaadóra.

Az óvadékszerű előleg az 1-6 pontok alatt felsorolt esetekben minden balesetbiztosításra kötelezett üzemet fön tartó munkaadóra kiróható még abban az esetben is, ha az üzem jogerős besorozása még nem történt meg.

Az előleg kiszámításánál egy-ségedjítételül a felosztó-kirovó, u. n. alfa üzletágra nézve 0.0007 tőkefedezeti, u. n. betta üzletágra nézve 0.0009 állapítatik meg. Beszámítható javadalmazás gyanánt a tényleg kifizetett beszámítható javadalmazás, vagy ha az erre vonatkozó adatok nem állának a kellő időben rendelkezésre, a kérdéses üzemre az illető időszakra eső betegsegélyezési járulék 30-szoros veendő figyelembe. Az előleg kiszámításánál a 3 tényező gyanánt az illető üzemnek megfelelő veszélyességi osztály közepes arányszáma szolgál. Azokra az üzemekre, amelyekre óvadékszerű előleg rovatott ki, az illető évben más balesetbiztosítási előleg nem róható

ki. Ha előzőleg rovatott már ki előleg, annak összege az óvadékszerű előlegből levonandó. Az óvadékszerű előleg a 3-ik pontban említett esetben az 1907. XIX.” t. c. 47. §-ában körülírt módon hajtandó be.

A befolyt előleg azon évi balesetbiztosítási járulék-kirovás alkalmával számolandó el, amely érve kivettetett. A befolyt összegek a betegsegélyezési üzletág pénzeitől teljesen elkülönítve külön számlán kezelendők és kizárólag csak a balesetbiztosítás cél-

jaira fordíthatók. Más, pl. betegsegélyezési célra ezeket az összegeket nem szabad felhasználni. Tilos ezen előlegekbe a hátralékos betegsegélyezési járulékok betudása és az ezek fejében való levonás is. Ha valamely üzemre balesetbiztosítási járulék rovatott ki, erre az illető évre már előleg ki nem vethető.

A fentiek szerinti határozattervezet elfogadása esetén is természetesen csak az Állami Munkásbiztosítási Hivatal jóváhagyása után lesz végrehajtható.